

AZ ÉSZAKNYUGAT-DUNÁNTÚL TÉRSÉGÉNEK GAZDASÁGI ADOTTSÁGAI ÉS VERSENYELŐNYEI

(Economic Endowments and Competitive Advantages of the
Northwest Transdanubian Region)

RECHNITZER JÁNOS

A négy megyét (Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém, Zala) magában foglaló Északnyugat-Dunántúl térsége¹ sem mentes a magyarországi modernizáció területi ellentmondásaitól.

A térség gazdasági szerkezetében meghatározó szerepet játszó ipari bázisban a nehézipart (bányászat, vegyipar, hadiipar) tömörítő centrumok és vonzáskörzeteik tartós válsággal küszködtek, míg a könnyűipari (textil, textilruházati, cipőipar, fa- és fafeldolgozóipar) és építőipari ágazatokat fogadó városok is hirtelen veszítették el piacaikat, így a többségében monolitikus gazdasági szerkezetek összeroppantak. Mindez jelentős foglalkoztatási feszültséggel és tartós megélhetési gondokkal járt együtt. A piacképes termékeket előállító, a tartósan nyugati exportkapcsolatokkal rendelkező ágazatok viszont képesek voltak a termék- és piacszerkezet gyors váltására. Ennek megfelelően ezen centrumokban a gazdasági szervezetek átalakulása már a kilencvenes évek elején lezajlott, amit számottevő külföldi érdeklődés is kísért². Ugyanakkor a térségben, s kiemelten annak nagycentrumaiban a vállalkozás aktivitás élénkebb volt, mivel a külföldi befektetések szélesebb ágazati kört fogtak át, a lokális és regionális fogyasztási piac növekedésében nem voltak érzékelhető megtorpanások, s mindez együttjárt a szolgáltatások egyre szélesebb skálájának megtelepedésével. A térségben a települések infrastrukturális ellátottsága valamivel kedvezőbb mint az országos átlag, a népesség képzettsége, termelési tapasztalatai sokoldalúbbak, éppen a jelentős ipari tradíciók miatt, továbbá a szolgáltatások egyre szélesebb körének megjelenését tapasztaljuk, ami nemcsak a gazdasági szerkezet átalakulását jelzi, hanem a helyi és térségi piacok megélénkülését is. Végezetül a települések környezeti megújítása is megkezdődött, ami érzékelteti a háztartások és önkormányzatok gazdasági stabilizálódását, illetve az egyre igényesebb életkörülmények iránti igények és feltételek megjelenését.

Az Északnyugat-Dunántúl térsége sem mentes a problémáktól. A fejlődést hordozó nagycentrumok, illetve az azokat összekötő közlekedési hálózat mentén szerveződő aktívabb települési zónákon kívül eső mikrorégiókban figyelhetők meg a területi válság különféle formái. A belső perifériák a megyehatárok mentén³ húzódnak, ahol részben a kistérségi szervező centrumok hiánya miatt⁴, részben a kedvezőtlen infrastrukturális ellátottság következtében⁵, részben pedig a mezőgazdasági foglalkoztatási lehetőségek radikális csökkenése okán, tartós leszakadással kell számolni.

A térség egészének észak-déli közlekedési kapcsolatai gyengék, így a belső együttműködések még esetlegesek, de a nyugat-keleti kapcsolatok is túlterheltek⁶, már nem képesek követni és fogadni a gyorsan fejlődő nagycentrumok és térségeik egymás közötti növekvő forgalmát. A koncentrált környezeti problémákkal sújtott térségek; a Duna eltereléséből fakadó vízpótlás ökológiai gondja a Szigetközben jelentkezik, a bányavidéken a karsztvizek elvesztéséből fakadó tartós szint- és hőmérsékletcsökkenéssel kell számolni (Tapolcai-medence, Dunántúli-középhegység), míg Ajkán, Várpalotán a lég- és porszenyezés okoz problémát, illetve akadályozza a gazdasági szerkezet átalakítását.

A tanulmány célja, hogy alapos áttekintést adjon az Északnyugat-Dunántúl térsége gazdasági szerkezetét alakító különféle faktorokról (vállalkozások, külföldi tőke, privatizáció, foglalkoztatás), értékelje a telephelyi és telepítési tényezőket mind térségi, mind országos összevetésben, s végül a gazdasági bázis fejlesztésének főbb irányait foglalja össze.

1. A gazdaság szervezeti átalakulása; a vállalkozások

A gazdasági rendszerváltozás felszabadította a vállalkozások alapítása és működése elé állított akadályokat, így azok száma évről-évre ugrásszerűen növekedett. A térségben a gazdasági szervezetek száma szintén dinamikusan nőtt (1. táblázat). A térség éppen a *jogi személyiséggel* rendelkező társaságok esetében tudta egyenletesen megtartani arányát (10% körül) az országban, miközben a két időpont között a szervezetek alakulásának növekedési üteme közel *megegyezett az országos tendenciákkal*. A *nem jogi személyiséggel* rendelkező, tehát kevésbé tőkeigényes társasági formában viszont a térség részesedése az országból 176,4%-kal növekedett a vizsgált időszakban, miközben 2,5-szer több szervezet alakult. Hasonlóan dinamikus arányokat tapasztalhatunk az *egyéni vállalkozások* esetében is, hiszen a térségben megháromszorozódott ezen vállalkozások száma, mialatt annak részesedése közel egyharmaddal nőtt az országon belül, s *minden hetedik egyéni vállalkozás a térségben* alakult meg.

1. TÁBLÁZAT

A gazdasági szervezetek számának változása országosan és a térségben
Transition of the number of economic companies in Hungary and the region

Évek	Jogi személyiségű gazdasági szervezetek			Nem jogi személyiségű gazdasági szervezetek			Egyéni vállalkozások		
	Ország	Térség	Térség rész. (%)	Ország	Térség	Térség rész. (%)	Ország	Térség	Térség rész. (%)
1990	29470	2971	10,1	66817	3737	5,5	-	34441	-
1991	52576	5144	9,8	83784	5464	6,5	511786	55901	10,9
1992	69386	6868	9,9	70597	6791	9,6	606201	84258	13,9
1993	84959	8493	10,0	98036	9513	9,7	688843	96544	14,0
Változás 1993/1990 (%)	288,3	285,9	99,0	146,7	254,6	176,4	134,6	280,3	128,3

Forrás: Területi statisztikai évkönyvek

A gazdasági szervezeteken belül *mélyreható átstrukturálódást* figyelhetünk meg. Tekintsük át a következőkben a vállalatok és néhány kedvelt társasági formában tevékenykedő szervezetek időbeli változását a térségben (2. táblázat)

2. TÁBLÁZAT

A gazdasági szervezetek száma az Északnyugat-Dunántúlon
Number of economic organisation in Northwest Transdanubia

Évek	Vállalat	Korlátolt felelősségű társaság	Részvénytársaság	Betéti társaság
1990	312	1524	47	515
1991	301	3585	91	2325
1992	226	5264	156	3756
1993	137	6840	237	6232
Változás 1993/1990 (%)	43.9	448.8	504.2	1210.0
Térség részesedése a vidékből 1993-ban (%)	20.2	17.3	19.2	14.6

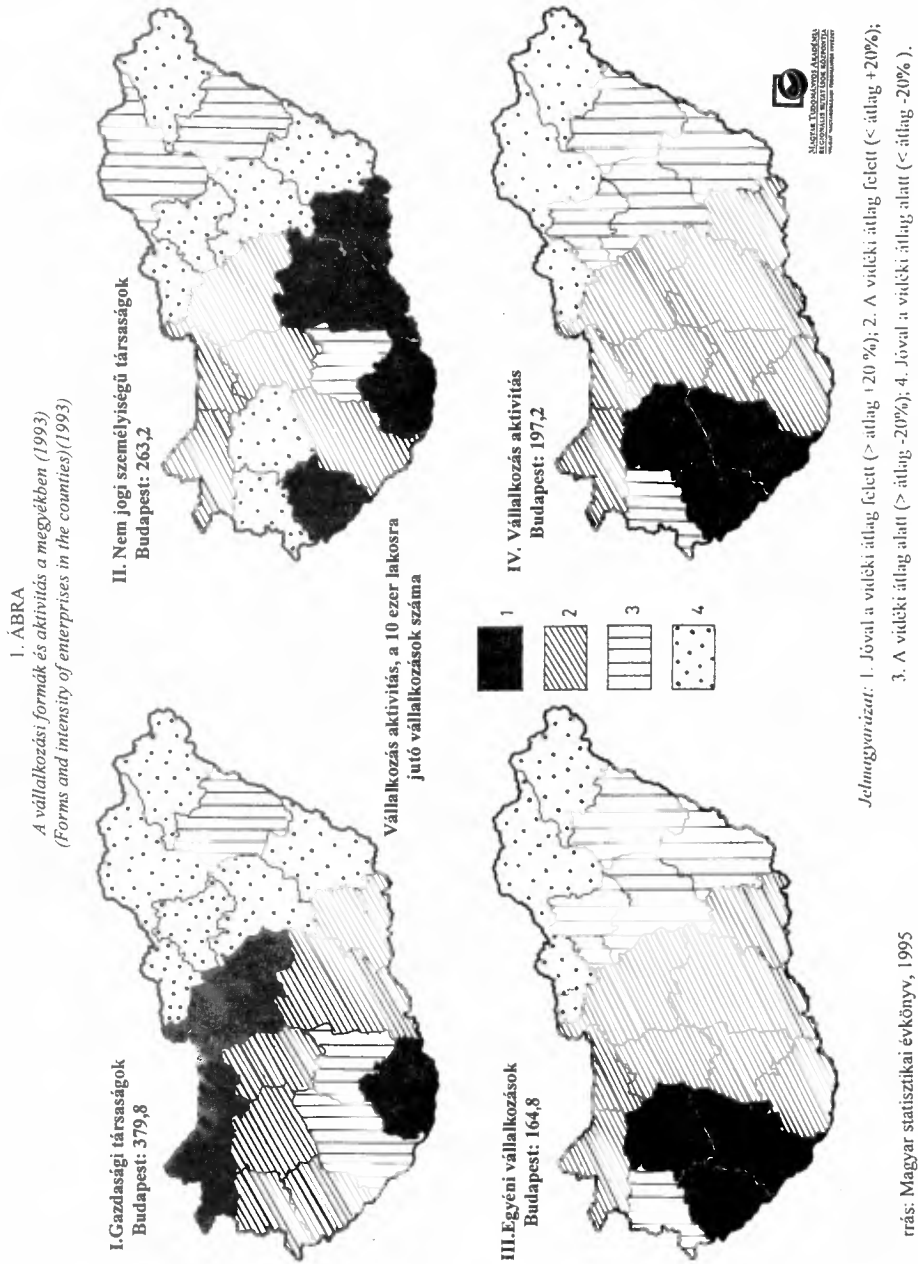
Forrás: Területi statisztikai évkönyvek

Az állami vállalatok aránya látványosan visszaesett a térségben, azok száma részben az átalakulás, részben pedig a privatizáció miatt több, mint a felére csökkent. A korlátolt felelősségű társaságok száma 4,5-szeresére emelkedett, hasonlóan a nagyobb tőkeigényt megkövetelő részvénytársaságokhoz, ahol viszont a szervezetek növekedési dinamikája már ötszörös.

A részvénytársaságoknál egy kicsit el kell időznünk. Hiszen ezen gazdálkodási forma nemcsak a nagyobb tőkeigényt képviseli, hanem gazdasági potenciált is megtestesít, mivel a nagyobb tőkebevonás - részvények tőzsdei bevezetése - lehetőségeit kínálhatja. Nos, a részvénytársaságok számának növekedési üteme a térségben meghaladja a vidéki átlagot (értéke 141,8%, míg a térség változása 151,2% volt 1992 és 1993 között), s ennek köszönhető, hogy a térségben található a vidék minden ötödik részvénytársasága. A megyék közül a vizsgált szervezetekből a legtöbb, 82 egység Győr-Moson-Sopron megyében van (34,5%), miközben Vas (191,7%) és Zala megyében (162,5%) a részvénytársaságok számának változása jóval a vidéki átlagos növekedési ütem felett volt 1992 és 1993 között.

A betéti társaságok száma 12-szeresére emelkedett a térségben a vizsgált időszakban. Ennek a legegyszerűbb társasági formának a népszerűsége 1991-től ugrik meg, hiszen ekkor még magas adókedvezményt kaptak az új vállalkozások, illetve szinte alaptőke nélkül lehet a betéti társaságokat létrehozni, így terjedésük látványos.

Országos kitekintésben a vállalkozási formák főbb csoportjai már különböző területi összefüggések alapján terjednek (1. ábra). Egyértelműen kitűnik az ábrából, hogy az ország nyugati és keleti térségei között - éppen a vidéki átlagok alapján - kimutatható különbségek vannak. A gazdasági társaságok az országot északnyugatra, a nem jogi személyiségű társaságok közép és két déli sziget, az egyéni vállalkozások pedig délnyugatra „súlyossá” teszik. S éppen ezen utóbbi vállalkozási formának a

meghatározó többsége miatt a vállalkozás aktivitás, azaz a 10 ezer lakosra jutó vállalkozások számát tekintve a délnyugati térségek súlypontja válik meghatározóvá. Ugyanakkor nagyon élesen kimutatható a vállalkozások terjedésében a *határozott törésvonal*, pontosabban szakadék, ami a *Szeged-Salgótarján vonal* mentén húzódik. A Tiszántúl, valamint az északkeleti térségek a vállalkozások által kevésbé preferáltak.

Ebben az országos összevetésben térségünk és annak megyei különféle képpen viselkednek. A *gazdasági társaságok vonatkozásában Győr-Moson-Sopron megye* kimagasló dinamikát képvisel, míg a *többi megye a vidéki átlag* körüli értéket nyújtja. A nem jogi személyiségű gazdasági társaságok terjedése Zalaiban a legkedvezőbb, Győr-Moson-Sopron megyében a vidéki átlagot éri el, a másik két megyében ezen érték alatt van, sőt Vasban az országos áttekintést véve, a legalacsonyabb a kisebb tőke igényű szervezeti formák megjelenése. Az egyéni vállalkozások képe is vegyes a térség megyéiben, többségben vannak az átlag feletti aktivitást mutatók, a legnépszerűbb vállalkozási formában tevékenykedők sűrűsége egyedül Vas megyében - kisebb mértékben - kerül a vidéki átlag alá.

A térségben tehát két véletlet tapasztalhatunk, egyik irányra kimondottan a tőkebefektetést igénylő gazdasági társaságok terjedése a jellemző, másik irányra pedig az egyéni vállalkozások megtelepedése, ezen utóbbiak többsége a déli és a keleti megyéket, azoknak jobbra az idegenforgalom által preferált területeiben koncentrálódnak.

A három fő vállalkozási forma alapján számított vállalkozás sűrűség időbeli trendjei alapján a térség megyéiben a növekedés ugyan egyenletes volt 1990 és 1993 között, azonban annak dinamikája már a megyékben eltérő, változó mértékű. Érdekes, hogy az induló évben még nem volt jelentős szórás a térség megyéi között. 1990-től aztán egyes megyék meglódultak, majd telítődés jegyeit mutatják (Győr-Moson-Sopron), míg más megyénél az egyes szervezeti formákban a vállalkozás aktivitás már kimerülőben van, vagy jelentősebben mérséklődött, míg a többi területi egységben még tartósan emelkedő, sőt növekvő a "vállalkozás alapítási kedv" (Zala megye). Végül egyenletesen, de visszafogottan növekszik a különféle vállalkozási formák száma Vas, illetve Veszprém megyében, ahol az ütem országos viszonylatban inkább közepesnek, mint kiemelkedőnek tekinthető.

A vállalkozások terjedésének árnyalatnyi eltérései még nem tükrözik a térség és a megyék gazdasága strukturális átrendeződésének befejeződését. Viszont már egyértelműsítik, hogy a jelenlegi szerkezetek radikális megváltozása csak valamilyen, az egész nemzetgazdaságot érintő gazdasági átrendezés esetében lehetséges. Ennek megfelelően *a térség és a megyék gazdasága szervezeti rendszerének jelenlegi szerkezetével hosszú távon kell számolnunk*.

A vállalkozások terjedését tehát azok jellege egyértelműen behatárolja. Ugyanakkor a különféle típusú szervezetek más és más szükségletek alapján jönnek létre, amelyek viszont már erőteljesen kötődnek a településekhez, azoknak a településhálózatban elfoglalt helyzetéhez. A vállalkozás aktivitás - koncentrálna a gazdasági szervezetekre - a térség településeinek szintjén 1990-ben és 1994-ben lényeges változásokat tükröz. Az első megállapítás, hogy a *diffúzió üteme növekedett*, azaz egyre több településben jelentek meg vállalkozások, hiszen 625-ről 467-re csökkent azon települések száma, ahol nem találtunk gazdasági szervezetet.

A terjedés együttjárt a *koncentrációval* is, mivel látványosan nőtt azon központok száma, ahol 15-nél több szervezet működött, míg 1990-ben ez az érték a térség településeinek 15,2%-át jellemezte, addig 1994-re már 35,1%-át. S végül a térségben vannak egybefüggő térségek, ahol *egyáltalán nem tűntek fel a vállalkozások* (Dél-Rábaköz, Bakony felvidék, zalai aprófalvak), kialakulnak emellett *koncentrációk* (a nagyvárosok és térségük, határátkelők vidéke), valamint *egybefüggő zónák, sávok* (Balaton környéke, az M1-es autópálya térsége, a 8-as főútvonal egyes szakaszai), ahol viszont már egyre több vállalkozás talál magának alkalmas telephelyet, működési lehetőséget.

2. A gazdaság teljesítőképessége

A térségben tehát formálódik a lokális és a regionális piac, s azt érdemes mélyebb bontásban, azaz a városok és azok vonzáskörzeteinek viszonylatában alaposan szemügyre venni. A térség négy megyéjének 28 városkörzete közül mindössze *két Veszprém megyei* (a sümegi és a zirci) és *egy Zala megyei* (a letenyei) bizonyult mind 1992-ben, mind pedig 1993-ban az országos vizsgálatba bevont 182 városkörzet között *az átlagosnál viszonylag fejlettebbnek*.

Jellemző az, hogy mind a négy megyében a gazdaság szempontjából meghatározó centrumok körzete - a nagykanizsait kivéve - általában az *első húsz-harminc között található*, tehát viszonylagos fejlettségük illeszkedik a megyéjük pozíciójához. Mindezekből következik, hogy az átlagos megyei gazdasági adaptációs képesség mögött *nincsenek* országos mércével mérve jelentős *belső városkörzeti szóródások*, a gazdasági átalakulás szempontjából *fontosabb folyamatok* térségen belüli terjedése viszonylag *egyenletesnek* mondható.

Győr-Moson-Sopron megyében a „névadó” három történeti város körzete a meghatározó: mind országos, mind pedig térségi összehasonlításban relatív fejlődőképességük, gazdaságuk pozíciója a legjobbak első harmadába-negyedébe sorolódik. *Győr körzetében* leginkább a *népesség jövedelmi pozíciója* és a *vállalkozás-terjedés*, *Mosonmagyaróvár* környékén a *vegyes vállalatok aránya*, *Sopron* térségében pedig a *kedvező foglalkoztatási helyzet és vegyes vállalati arány* emelendő ki a leginkább. (Amellett, hogy főként Sopron, de a másik két város környékében sem tapasztalható az egyes tényezőket tekintve szembetűnő aránytalanság, kiegyensúlyozott az adaptációs képességük). *Csorna és Kapuvár* térsége országos mércével a *középmezőny felső részébe*, térségi viszonyításban pedig a gyengébb pozícióban lévők utolsó harmadába került. Hasonlóképpen a fejlettebbek csoportjához, csak ellentétes iránnyal ebben a két körzetben is viszonylag kiegyenlített az átlagos pozíció mögötti tényezők képe: a foglalkoztatási helyzet aránylag kedvezőbb volta mellett a másik három elemet nézve egyöntetű a *lemaradás* mind - és főleg - a *megyei, mind a térségi összevetésben*. Mindemellett az országos rangsor szerinti sorrendi helyzet javulása a felzárkózási folyamat előrehaladását mutatja.

Vas megyében Szombathely körzetének a pozíciója (az egyedüli) *meghatározó*, a megye többi zónája átlagos alkalmazkodó képességet mutat. Ez utóbbi körből *Körmend és Kőszeg* környéke emelhető talán csak ki (elsősorban a javuló foglalkoztatási és lakossági jövedelmi lehetőséggel), emellett, hogy azért mindegyik

városkörnyék országos összehasonlításban az átlagosnál *jobb fejlődőképességet és gyorsabb alkalmazkodást* mutat, a sorrendi pozíciójuk általában javul. *Celldömök* és különösen *Vasvár* körzete esetében *lassú a vállalkozásterjedés*, kevés a lakossági jövedelem és a foglalkoztatási helyzet is problematikus. *Szentgotthárd* környéke - az egyik legkisebb térségbeli mikrokörzet - az adatok tanúsága szerint egyelőre *kialakulatlan, hektikusan* változó gazdasági pozíciót mutat, előbb-utóbb azonban a helyzete minden bizonnyal - egy jó közepes szinten - stabilizálódik, még akkor is, ha az autógyártó üzem közvetlen térségi szervező-fejlesztő hatást a környezetére csak fokozatosan gyakorolja.

Veszprém megye - miként arra már a megyei helyzet értékelésénél utaltunk - a városkörzetek pozícióját, a fejlődőképesség alakulását tekintve, *két részre szakad*. A dinamikusabb térségi mozgás a *Balaton-partra* és *Veszprém környékére* koncentrálódik, a *többi vizont közepes* vagy még annál is *gyengébb zóna*, ráadásul 1993-ra - itt-ott igen erős - relatív pozícióvesztést is mutatva. *Sümeg* körzete a térség *legfejletlenebb* (elmaradott, rurális jellegű) vidéke szinte mindegyik alapmutató szerint, változás egyelőre nem tapasztalható. *Pápa és Zirc* körzetében az alaptényezők mutatóinak nagysága, alakulása alapján fennáll a veszélye annak, hogy a *sümegi terület sorsára juthatnak*, gazdasági-körzeti karakterük amúgy hasonló. *Várpalota és Ajka* térsége jellegzetesen *depressziós övezet* (magas munkanélküliség, alacsony és stagnáló vagy csökkenő lakossági jövedelem, gyenge vállalkozási aktivitás, a külföldi tőke érdektelensége), az *ajkai* esetében még inkább a *romló*, a *várpalotait* tekintve azonban már jellemzőbben a *kilábaló* szakaszban.

Zala megye korábban jelzett felzárkózását ismételten a *Balaton-part*, valamint *Zalaegerszeg* környéke produkálja. A *többi városkörzet* - amelyek történetileg elmaradott vagy rurális térségek, hiszen a korábbi országos elhatárolások is ebbe a kategóriába sorolták e településeket, 1986-tól szinte folyamatosan - *potenciálja egyelőre gyenge*, tényezőnként néhány helyen a helyzet *javulására utaló* jegyekkel találkozunk (például a *zalaszentgróti* és a *letenyei* körzetnél a vállalkozási készség javult, előbbinél beleértve a vegyes vállalati kategóriát is), de nagytérségi viszonyításban még *gyorsan romló foglalkoztatási* helyzettel. A legmeglepőbb a *nagykanizsai* térség fejlődési ütemvesztése - remélhetőleg átmeneti -, *lecsúszása*. A térségi léptékkel gyors munkanélküliség növekedés - egyelőre a lakossági jövedelmek relatíve erőteljesebb emelkedésével párosulva - a fejlődési előzményeket figyelembe véve, *egy helyi* (részben depressziós, részben rurális) *válság kibontakozására* utal, halaszthatatlan szerkezetváltási kényszert hozva létre.

A (magyar) gazdaság fejlődésének térszerkezeti jellegzetessége miatt a városkörzetek „természetes” jellemzője az, hogy a *centrum* - már csak népességi súlya miatt is - *meghatározza a körzetét*, koncentrálja a fejlődés lehetőségét. Ez azt jelenti, hogy a fentiekben leírt városkörzeti kép a centrumokat magukat is többé-kevésbé jellemzi, ahhoz képest azonban a központi városok általában jobb helyzetben vannak.

A városkörzetekhez hasonlóan a térségben itt összesen három egység tekinthető országos összehasonlításban az átlagosnál *gyengébb helyzetűnek*: *Sümeg, Letenye és Várpalota* (Zirc pozíciója lényegesen jobb a saját összevetésében, mint a körzetének). Vagyis összességében és általában a térség városainak fejlődőképessége, gazdasági pozíciója illeszkedik a többi vizsgált területi metszetenél is kimutatható relatív (az ország egészéhez viszonyítva mért) fejlettséghez. Az

eltérések jellemzően strukturális problémákat jelenítenek meg, ily módon tipikusan a belső erőforrásokra és aktivitásra támaszkodó regionális fejlesztési politika címzettjei lehetnek.

A 28 értékelt térségbeli város közül tíz olyant találunk, ahol az a körzetével együtt a többi körzethez viszonyítva *relatíve fejlődőképesebb*, mint a központja a városok (Budapest nélkül vett) *összességéhez képest*: Győr-Moson-Sopron megyében nincs ilyen, Vas megyében Kőszeg, Szentgotthárd és Szombathely, Veszprém megyében Balatonfüred, Sümeg, Tapolca, Várpalota és Veszprém, Zala megyében pedig Hévíz és Letenye (2. ábra).

Ez persze egyfelől akár pozitív is lehet, hiszen a különbségek leginkább azt mutatják, hogy az egyébként relatíve jobb pozícióban levő városkörzeteknél (mint például a korábbiak szerint a szombathelyi, veszprémi, balatonfüredi és hévízi körzetek esetében) a központot egy, az *átlagosnál dinamikusabb településhalmaz* veszi körbe, a fejlődés lehetősége nem csak egyetlen központon áll vagy bukik.

Problematikussá a különbség akkor válhat, ha a környezet együttesen rosszabb pozícióját még a *központi város saját gyengesége is terheli*. Ilyen értelemben Szentgotthárd, Sümeg, Letenye, valamint Várpalota jelenti a *térségben a gyenge láncszemet*. Az első három a gazdasági potenciál oldaláról egyelőre nem alkalmas a körzetközponti szerepkörre (más funkciókat tekintve talán igen), térségük külső centrumok támogatására is rászorul. Várpalota annyiban más eset, hogy minden valószínűség szerint a szerkezetváltási kényszer miatt átmenetileg veszítette el „rögzített” funkcióját.

A négy megyét magában foglaló nagytérség összességében - a főváros és az ahhoz közvetlenül kapcsolódó térségek mellett - minden rendelkezésre álló tényinformáció alapján az *ország relatíve legstabilabb és legdinamikusabb térsége ma*. E stabilitás és dinamika ugyan tagolt, megyei és kistérségi szinten árnyaltabb minősítést kíván, de tény, hogy az elemeiben itt is fellelhető térségi elmaradottság (elszigetelt aprófalvak) és a válság jegyek (Veszprém megye néhány iparvárosa) nem tűnnek olyan kiterjedtnek és végletes mélységűnek, mint az ország más (elsősorban északkeleti) térségeiben.

A relatív stabilitást és dinamikát a térségben az alábbi tényezők képviselik:

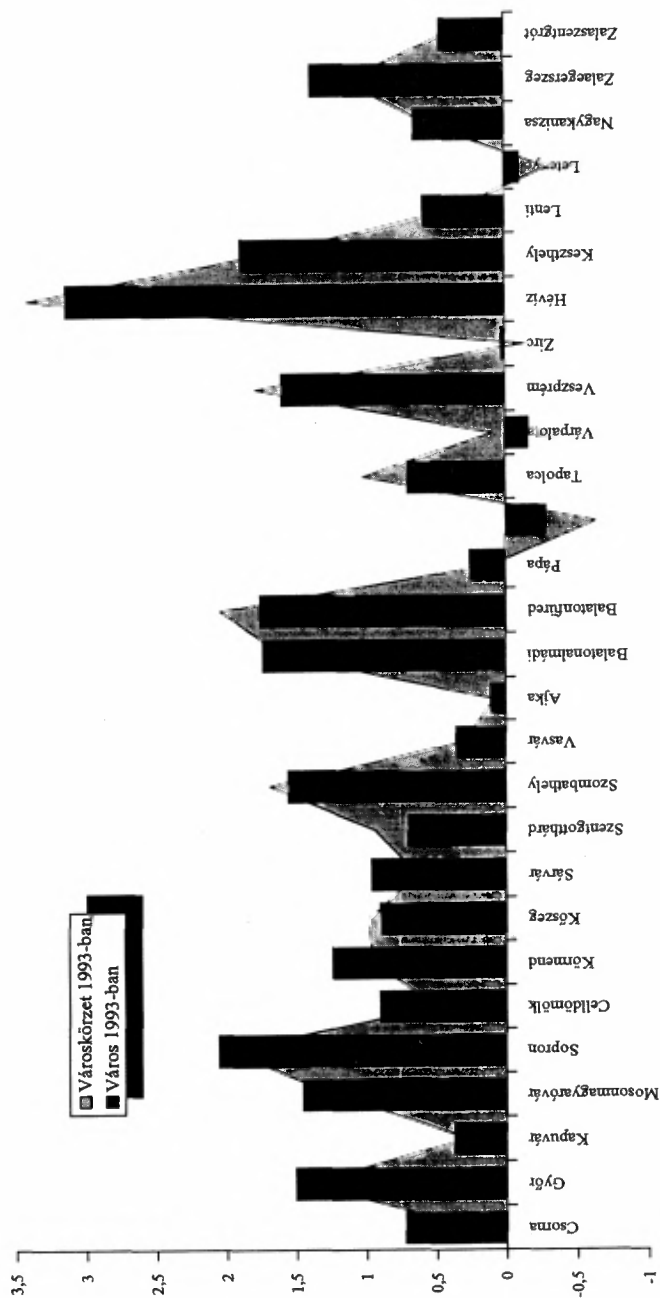
- a munkanélküliség viszonylag alacsony szintje,
- a rendkívül intenzív külföldi tőkevonzás,
- a térség gazdaságának erős exportorientáltsága.

Ezek a jellemzők azt igazolják, hogy a formálódó piacgazdaság struktúra-átalakító folyamatai épp azokat a tényezőket, adottságokat értékelték fel, amellyel a térség egésze s különösen egyes zónái, körzetei rendelkeznek. A fejlődést hordozó tényezők közül kiemelésre érdemesek az alábbiak:

- A kedvező földrajzi fekvés, amely az alapjaiban keleti (volt szovjet) irányú gazdasági kötődések helyébe lépő domináns nyugati (elsősorban német, osztrák, olasz) gazdasági kapcsolatrendszer eredményeként a nyugati országrészeket felértékelte. A lokalizáció differenciáló hatását a földrajzi helyzetben meglévő objektív különbségekhez képest megsokszorozza az a tény (a nyugati térségek javára), hogy az ország keleti térségi irányába kiépítetlenek a modern közlekedési-kommunikációs kapcsolatok (pl. autópályák). A fekvési előnyhöz kapcsolható faktor az is, hogy lényegében az osztrák-magyar kapcsolatok

2. ÁBRA
A gazdasági egészség mutatója városként 1993-ban
(The index of economic health by towns in 1993)

Forrás: Hrubí, 1995.

jelentik ma egyedül azt a szomszédsági-relációt, amelyet sem a történeti (nemzetiségi) bizalmatlanság, sem a közvetlen gazdasági és/vagy katonai krízishelyzet nem akadályoz érdemben. A fekvési előnyök szerepét tovább fokozza az, hogy az új gazdasági struktúrában kiemelkedő a súlya a kereskedelemi, áruforgalmi szférának, illetve az ipari-termelő tevékenységeken belül a „kapcsolat-intenzív” bedolgozói, összeszerelői profilnak. A fekvés pozitív hozadékaik remélhetőleg ellensúlyozzák azt a kockázatot, amely a térségnek az ország belső területeitől való gazdasági elszakadásához, egyoldalú külső függéséhez vezethet. (A belső gazdasági kapcsolatok dezintegrálódása, illetve külső függésbe fordulása az átmenetben egyébként az egész országban jellemző negatívum, s egyik legnagyobb fékje a válságtérségek megrendülésének, hiszen azok nem kapcsolódnak a dinamikus centrumokhoz, fejlesztési impulzusokat onnan nem kapnak.)

- A térség gazdasági-ágazati szerkezetében viszonylag csekély volt a struktúráváltásnak radikálisan áldozatul eső anyagigényes nehézipar (kohászat, bányászat) aránya. E tekintetben a térség (a közép-dunántúli ipari övezeteket kivéve) ma tulajdonképp annak előnyeit is élvezzi, hogy az ötvenes-hatvanas években politikai okok miatt nem részesült az extenzív iparosítás áldásaiból. Jórészt ez az ágazati meghatározottság eredményezte, hogy a térség gazdasága mély krízis nélkül - mi több, nem egy elemében már ma bővülve - halad át a tulajdoni és szervezeti átalakuláson, a privatizáció, a modernizáció fázisain.
- Bár nehezen számszerűsíthető, de feltételezhető tényezőként kell számba venni a konszolidáltnak tekinthető társadalmi összetételt, a nagyobb termelési, vállalkozói és munkaismereteket, azaz a mobil humán kapacitásokat. Már a hetvenes években ezen térségekben megkezdődött, éppen az osztrák határ menti helyzetből, de az intenzívebb nyugati export kapcsolatok miatt is a piacgazdasági minták megismerése, azok fokozatos elsajátítása, az ehhez kötődő különféle tényezők terjedése (fogyasztás, menedzsment magatartás, életmód, vállalkozás, külföldi kapcsolatok stb.). Mindezek piacgazdaságba történő átmenetnél a térséget - különösen annak osztrák határ menti övezeteit - kedvezőbb helyzetbe hozta, egy gyorsabb fordulatot eredményezve, s így a négy megye, ebből különösen Győr-Moson-Sopron és Vas szinte az egész ország számára a modernizáció vidéki (területi) zászlóshajóinak tekinthetők.

A felsorolt előny tényezők, kedvező adottságok a *térségben tagoltan* mutatkoznak meg. A vizsgálatok a térség négy *megyéje* között dinamikai-fejlettségi és karakterbeli különbségeket egyaránt kimutatnak. Összességében a legkedvezőbb helyzetűnek Győr-Moson-Sopron megye van, ezt Vas követi. A két megyében a földrajzi egymásmellettiiség ugyan nagyon hasonló gazdasági karakterrel párosul, de vannak szembevetendő különbségek. Győr-Moson-Sopron megyében a gazdasági bázis sokkal karakteresebb, annak nagyobb hagyományai vannak, szélesebb gazdasági kapcsolataik, egyben képzettebb, nagyobb tapasztalatokkal rendelkező humán kapacitások is rendelkezésre állnak. Vas megyében ugyan látványos a külföldi tőke megtelepedése azonban a humántőke fokozatosan kimerül, a gazdasági bázishoz még nem tudtak felzárkózni a szolgáltatási rendszerek (üzleti és pénzügyi szolgáltatások), a megye egycentrumú, illetve a tartós megújítás bázisai (K+F) teljes mértékben hiányoznak. A másik két megye a *térség valódi „magja”,* Zala és

Veszprém már sajátos, elkülönítő jegyeket mutat. *Zalát* a határ menti fekvés rokonítja (Szlovénia is fejlett, dinamikus szomszédnak minősíthető, ugyanakkor a megyével közvetlenül érintkező szlovén térségek, települések döntően elmaradottak, periférikus helyzetűek) a két másik határ menti megyével, speciális, kétközpontú városhálózata és faluhálózatának egyértelmű aprófalvas karaktere, a fő közlekedési-kommunikációs tengelyekhez képest periférikus helyzete azonban el is választja tőlük. Megítélésünk szerint *Veszprém* ma még csak reménybeli „nyugati” megye, de kedvező adottságokkal, hiszen jelentősek a termelési tapasztalatok, viszonylag széles telephelyi kínálatot nyújthat és a tartós fejlődést segítő kutatás-fejlesztési feltételek is adóttak.

Gazdasági súlyát tekintve *a térség legnagyobb centruma Győr*, az egyes megyéken belül pedig egyöntetűen a megyeszékhelyek jelentik a legfontosabb gazdasági központot. Győr súlya a térségen belül azonban távolról sem olyan domináns, mint a többi nagytérség központjánál (pl. Pécs, Szeged, Debrecen). A központi helyzetű regionális centrum hiánya is egyik determinánsa a térség viszonylagos tagoltságának. A megyeszékhelyek relatív stabilitásának a piaci szféra mellett alaptényezője még ma is a közszolgáltató infrastruktúra nagy súlya. A legnagyobb központokban e tényező stabilizáló hatásának tartós fennmaradása valószínűsíthető az államháztartási reform „karcsúsító” hatásai dacára is, ami viszont egy stabil lokális piacot biztosíthat, s teret nyithat a szolgáltatási szféra fejlődésének.

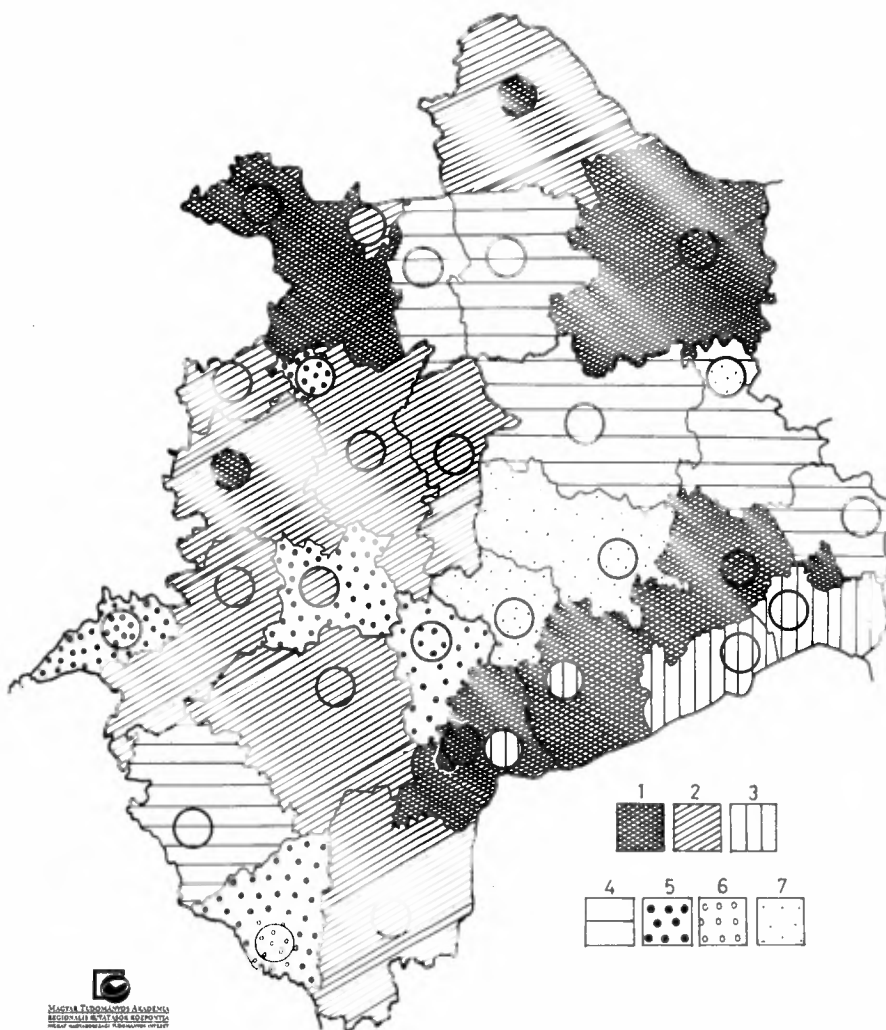
Ha nem az abszolút gazdasági súlyt tekintjük, hanem a *relatív* jelzőszámokat, akkor egyértelműen *Sopron* az, amely országos összevetésben a legnagyobb arányban koncentrálja a piacgazdasági átmenet dinamikahordozó jegyeit és leginkább mentes a válságjegyeitől. A megyeszékhelyeken kívüli településkörből kiemelkedik Mosonmagyaróvár, illetve Nagykanizsa. Veszprém megye - a megyeszékhely kivételével - rendelkezik instabil gazdasági központhálózattal: Pápa - ismert tradíciói ellenére - továbbra sem mutat érzékletes felzárkózást, s a hagyományos ipari centrumok („szocialista városok”) depressziós jellegűek.

A térséget nem is elsődlegesen a nagy centrumok tagolják, hanem dinamikájukat és gazdasági karakterüket tekintve, jól elkülöníthető *zónák, tengelyek* (3. ábra). E zónákat a fekvési előnyök, speciális térségi adottságok, illetve a közlekedési tengelyek jelölik ki. Ilyen övezet:

- az osztrák-magyar határmente (Szentgotthárd, Szombathely, Kőszeg, Sopron), amelynek alapkarakterét a kiugró külföldi tőkevonzás adja, a zónától kelet felé távolodva lejtőszerűen csökkennek a jelzett hatások,
- hasonló karakterű a Hegyeshalom-Mosonmagyaróvár-Győr vonal, amelyben közlekedési tengelyvonalként a (kis és közép)vállalkozói aktivitásnak is kiemelt a szerepe, illetve ennek a zónának a fokozatos kiépülése Sopron irányába, a 85-ös főközlekedési út mentén,
- harmadik dinamikus övezetként az északi Balaton-part turisztikai-idegenforgalmi vállalkozási zónája emelhető ki,
- a negyedik gazdasági tömörülés részben a - Balaton parthoz is kapcsolódik, önálló, elsősorban ipari karakterrel rendelkezik - a Veszprém-Várpalota-Ajka városeggyüttes, amely egyre erőteljesebben kötődik a látványosan fejlődő székesfehérvári innovációs pólushoz.

3. ÁBRA

Az Északnyugat-Dunántúli térségének és városainak gazdasági potenciálja
(Economic potential of the regions and towns in North Transdanubia)

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA
REGIÓNALEMI ÉS TÁRSADALMI KUTATÁSOK KÖZPONTJA
H-1011 Budapest, Árpád köz 13. sz. épület 1. emelet

1. aktív, az országos átlagnál kedvezőbb gazdasági környezet - 2. stabil munkavállalói pozíció, erős külföldi tőkevonzás, gyenge vállalkozói aktivitás - 3. stabil munkavállalói pozíció, kiugró vállalkozási aktivitás, gyenge külföldi tőkebevonás - 4. stabil munkavállalói pozíció, alacsony vállalkozási aktivitás és külföldi tőkevonzás - 5. kedvezőtlen munkavállalói pozíció, jelentős vállalkozási aktivitás és külföldi tőkevonzás - 6. kedvezőtlen munkavállalói pozíció és vállalkozási aktivitás, jelentős külföldi tőkevonzás - 7. átlag alatti pozíció mindhárom tényezőben

Forrás: NEMES NAGY, 1995.

A négy tengely között országos összevetésben ugyan az átlagnál kedvezőbb helyzetű térség található, de relatív értelemben a Csorna-Kapuvár-Sárvár-Vasvár-Celldömölk-Ajka-Pápa-Zirc vonal által közrefogott mezotérség, belső periferiának minősíthető. (Érzékletes hiányként mutatkozik itt egy Sárvár-Pápa-Kisbér-Komárom közlekedési tengely.) Ez a térség választja le a nyugati dinamikus zónáktól Veszprém és Zala életképes centrumait.

3. A külföldi tőke jelenléte

A területi gazdasági szerkezet átalakulásának, de egyben versenyképességének fontos mutatója, hogy a *külföldi tőke milyen tömegben és arányban* jelent meg az adott térségben, illetve melyek azok a főbb tőkeexportőr országok, melyekhez a regionális szervezetek kötődnek.

A külföldi tőke területi terjedését a szervezetek száma és a tőkeimport mértéke alapján a 3. táblázat mutatja be 1990-től 1994-ig, évente. Az országban az időszak végére közel 26 ezer szervezetben volt 480 milliárd Ft értékű külföldi érdekltség, a vállalkozásokból 12,8%, míg a tőkeállományból viszont csak 9,7% települt meg az Északnyugat-Dunántúlon. A tőkeimportban a tőkenagyságot tekintve nem, míg a szervezetek számát nézve viszont 3,5%-kal növelte a térség az arányát a vizsgált négy esztendő alatt, így lényegében azt mondhatjuk, hogy minden *tizedik forint országosan és minden negyedik forint a vidéki relációban a külföldi befektetésekből itt realizálódott.*

Ha csak a vidéki viszonylatot vizsgáljuk, ahol 1994-re a szervezetek 46,9%-a és a tőkeállomány 40,9%-a található, akkor az Északnyugat-Dunántúl négy megyéje együttesen még jobb helyzetben van, hiszen a szervezetekben 27,2%-ot, míg a tőkebefektetések vonatkozásában már 23,8%-ot tudhat magának. A befektetések nagyságát az is jelzi, hogy egy külföldi érdekltségű gazdasági szervezetre milyen nagyságú tőkeimport jut. Nos, a térségben ez az érték ugyancsak 1994-ben 14,0 millió Ft, míg a megyék átlagában már 16,1 és az országos viszonylatban 18,5 millió Ft, ami azt jelzi, hogy a térségben többségében *az utóbbi időben ugyan nőtt a szervezetek száma, azonban ezekre nem a nagy, hanem inkább a kis- és közepes befektetések érvényesek.* Mindezt igazolja az is, hogy a térség vonatkozásában 1992-ben az egy szervezetre jutó külföldi tőke nagysága 18,4 millió Ft volt, ami 1994-re a fenti nagyságra esett vissza.

A térség megyéiben a külföldi tőke főbb jellemzőit a 4. táblázatban foglaltuk össze. Látható, hogy a megyék között jelentős különbségek vannak a külföldi tőke fogadásában, a *térséget nem lehet egységesen kezelni.* Győr-Moson-Sopron megye kedvező adottságai miatt, így a határ menti helyzet, a megfelelő települési infrastruktúra, a képzett munkaerő, a viszonylag magas színvonalú termelői infrastruktúra, országosan a megyék közül, de a térség vonatkozásában is a tőkeimport *fő telephely* fogadói között van. 1992 után már mérséklődött a külföldi érdeklődés Magyarország iránt, egyik esztendőről a másikra a tőkebeáramlás jelentősen csökkent, inkább a szervezetek száma növekedett, ami Győr-Moson-Sopron megyében szintén kimutatható, azaz az utóbbi esztendőkből, vagyis 1993-tól inkább a *kisebb tőkét képviselő szervezetek nagyobb számban jelentek meg a megyében.* Vas megyében jelentős külföldi befektetések történtek (GM Opel), ami

3. TÁBLÁZAT
A külföldi tőkét fogadó szervezetek száma és a tőke nagysága megyék szerint
(1990–1994 között, db, Mrd Ft)
(Number of organisations receiving foreign capital and the amount of capital by counties
1990–1994, No., billion HUF)

Megyék	Szervezetek száma (db)				Külföldi tőke (Mrd Ft)				
	1990	1991	1992	1993	1994	1991	1992	1993	1994
Győr-Moson-Sopron	231	409	766	967	1228	10,10	15,10	17,07	18,40
Vas	87	185	433	537	683	7,60	14,00	14,45	15,18
Veszprém	111	218	482	608	735	3,80	5,00	5,25	6,23
Zala	86	137	453	555	667	2,00	5,20	5,54	6,69
Komárom-Esztergom	134	210	367	456	543	9,40	10,10	10,63	10,96
Fejér	130	178	362	456	548	4,60	13,60	18,04	19,04
Pest	450	673	1081	1322	1597	14,10	24,50	27,92	28,62
Baranya	153	264	589	720	845	4,20	10,40	12,48	13,00
Somogy	100	174	344	425	485	1,90	3,20	3,54	3,65
Tolna	69	106	184	228	270	0,70	1,60	1,69	1,74
Bács-Kiskun	201	357	826	1031	1168	4,80	9,10	10,08	10,55
Békés	63	110	232	270	310	1,70	7,90	8,00	8,05
Csongrád	137	279	910	1044	1167	1,70	5,20	5,54	5,94
Jász-Nagykun-Szolnok	56	103	176	241	279	4,70	6,60	7,00	7,67
Hajdú-Bihar	113	168	289	367	449	3,60	6,80	6,97	7,28
Szabolcs-Szatmár-Bereg	68	117	220	278	346	1,90	2,90	3,03	3,98
Borsod-Abaúj-Zemplén	110	165	295	371	450	8,00	16,40	16,67	16,93
Heves	43	82	141	173	222	4,00	7,20	7,68	7,95
Nógrád	46	71	125	151	173	2,40	4,00	4,14	4,16
Megyei összesen	2388	4006	8275	10200	12165	91,20	168,80	185,73	196,02
Budapest	3305	5111	8907	11268	13734	123,70	233,00	262,75	284,20
Ország összesen	5693	9117	17182	21468	25899	214,90	401,80	448,48	480,22
Régió összesen	515	949	2134	2667	3313	23,50	39,30	42,31	46,50
Régiómegyek (%)	21,6	23,7	25,8	26,1	27,2	25,8	23,3	22,8	23,7
Régió/ország (%)	9,0	10,4	12,4	12,4	12,8	10,9	9,8	9,4	9,7

Forrás: Területi statisztikai évkönyvek 1991–1993, IKM, A külföldi működő tőke Magyarországon 1994, KSH Budapest, 1995.

hirtelen megnövelte a megye arányát az országos befektetésekből, így az egy szervezetre jutó tőkeállomány 1992-ben még a budapesti átlagot (26,2 millió Ft) is meghaladta. A beruházások mérséklése után *visszaesett Vas megyében a külföldi tőke fogadásának üteme*, a megyében inkább a kisebb és kevésbé tőkeerős külföldi érdekeltségű vállalkozások jelentek meg, majd napjainkra ismét megjelentek a nagybefektetők

4. TÁBLÁZAT

A külföldi tőke néhány jellemzője az Északnyugat-Dunántúl megyéiben, 1994
Some features of foreign capital in the Northwest Transdanubian counties, 1994

Megnevezés	Győr- M.-S.	Vas	Veszprém	Zala
Tőke aránya az országból (%)	6,4	3,2	1,3	1,4
a megyékből (%)	9,3	7,7	3,2	3,4
a térségből (%)	39,5	32,7	13,4	14,4
Tőkenövekedés (1992-1994) (%)	121,8	108,4	124,6	128,6
Szervezet aránya az országból (%)	4,7	2,6	2,8	2,5
a megyékből (%)	10,1	5,6	6,0	5,4
a térségből (%)	37,1	20,6	22,2	20,1
Egy szervezetre jutó tőkeállomány 1994 (millió Ft)	14,9	22,2	8,5	10,0
1992 (millió Ft)	19,7	32,3	10,3	11,5

Forrás: Területi statisztikai évkönyvek

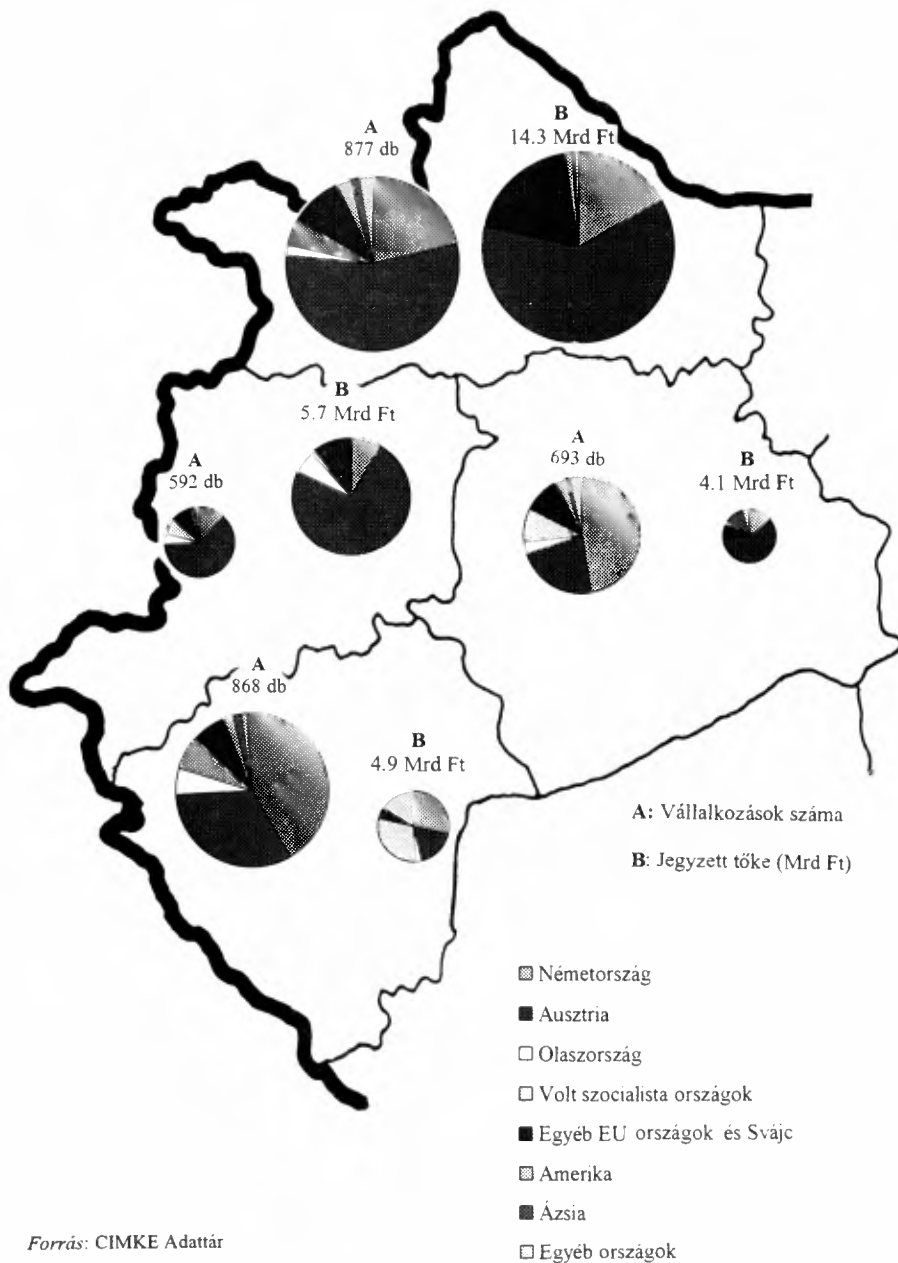
Zala és Veszprém megyében a külföldi tőke megtelepedését vizsgálva, hasonló tendenciákat ismerhetünk fel. A nagyobb számú, kimondottan kisebb tőkét megmozgató szervezetek jelentek meg a megyékben, amelyeknek a részesedése a térségben közel azonos a szervezetek számát és a tőkeállományt is figyelembe véve.

A külföldi tőke *származási helyét* is célszerű az elemzés során számba venni (4. ábra). A térségben, de az egyes megyékben is az *osztrák érdekeltség* volt a meghatározó a szervezetek és a tőkeállomány vonatkozásában is. A tőkenagyságot tekintve a vizsgált esztendőben a *németországi befektetők* a térségben magas arányt képviseltek, mindezt a kisebb számú, de tőkeerősebb befektetésekből realizálták (például Győr-Moson-Sopron megyében), míg másutt nagyobb számú, viszont kisebb tőkeállományt képviselő vállalkozásokat alapítottak (például Zala és Veszprém megye). A FÁK országoknak, így Oroszországnak volt egy jelentős privatizációs kivásárlása 1993-ban Zala megyében, ami szinte - néhány kisebb, nem tőkeerős vállalkozáson túl - egyedül képviseli az *oroszi érdeklődést* a térségben. Nagyobb befektető országnak kellene tekinteni a térségben *Olaszországot*, hiszen a térség - egyes feltételezések szerint - egyre határozottabban az olasz gazdasági érdekkörbe tartozik. Nos, ennek hatása egyáltalán *nem érződik*, a minimális olasz befektetések kevés számú szervezetben realizálódtak, inkább azt mondhatjuk, hogy az olasz tőke csupán *érdeklődik a térség iránt*, ugyan az összes vidéki befektetések 14%-a a térségben realizálódott. Az *Egyesült Államokból* származó befektetők viszont jelen vannak a térségben, itt inkább a *közepes*, mint a kisbefektetések a jellemzőek, s ennek következtében a vidéki tőkeállomány *minden harmadik forintját* ebből az országból a térségbe fektették be 1993-ban.

4. ÁBRA

A vegyesvállalatok száma és a jegyzett tőke nagysága az Északnyugat-Dunántúlon
származási országok szerint 1989-1994

(Number of joint ventures and amount of capital assets in North Transdanubia,
by countries of origin, 1989-1994)

Forrás: CIMKE Adattár

A külföldi tőke aktivitása a térségben számottevő, annak megyéi között viszont kimutatható különbségek vannak. A kilencvenes évek elejét jellemző nagy tőkeimport, ami együttjárt a privatizációban való határozott külföldi részvétellel, az évtized közepére már mérséklődött. A szomszédos Ausztria befektetőinek országosan kedvelt térségében napjainkban már inkább a kis és a közepes tőkeállományok jelennek meg nagyobb számú szervezetben, s a gazdaság egyre több ágazatában. A németországi befektetésekre alapvetően a nagyobb tőkeállomány jellemző, amelyek egy-egy térségi, de országosan is meghatározó gazdasági szervezetben realizálódtak, részben új beruházások formájában, részben pedig az állami vagyoni privatizációjában való, meghatározó részvétellel⁷.

4. A külgazdasági orientáció

A térség négy megyéjének külkereskedelmi forgalmát élénk dinamika jellemzi, hiszen 1991 és 1994 között az export 150,9%-kal növekedett, míg az import 143,7%-kal. A kiegyenlített növekedés azonban jelentős export többlettel járt együtt mindkét esztendőben, tehát a térség kiszállításai tartósan meghaladják a beszállításokat, amely gazdaságának erőteljes külgazdasági orientációját tükrözi.

A külkereskedelmi kapcsolatok intenzitása természetesen különböző a megyék között, hiszen egyértelmű sorrend állítható fel a korábban jelzett gazdasági potenciál alapján, azaz Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém és Zala megye követi egymást mind az export, mind az import forgalomban. Közöttük a különbség tartósan mondható, ugyan a forgalmi dinamikák eltérőek, látványos a növekedés Győr-Moson-Sopron megyében, viszont visszafogott, a térség összes forgalma emelkedésének ütemét már nem éri el Zala megye gazdasága.

A külkereskedelmi forgalom területi koncentrációja egyértelműen tükrözi a gazdaság térségi eloszlását Győr-Moson-Sopron megyében. Győr és Sopron részesedése kiugró, egyben az előbbi központ a térségi szintű külkereskedelem centrumának is tekinthető, hiszen mindkét relációból a forgalom közel 20-20%-a itt realizálódik. Vas megyében Szombathely szinte az egyedüli meghatározó település a külgazdasági kapcsolatokban, míg Zala megyében a két nagyváros a forgalom egyre nagyobb hányadát koncentrálja. Veszprém megye gazdaságában a megyeszékhely szerepe nem domináns, így ott a területi koncentráció polarizáltabb, hiszen Pápa, Füző és Várpalota az exportban megelőzi a megyeszékhelyet, viszont a beszállításokban a vezető szerepet Veszprém már a megyében megtartja.

A megyeszékhelyek és a két nagyváros mellett a térségben a külkereskedelmi kapcsolatok terjedését jól szemlélteti azon települések száma, illetve annak változása, ahol a lokális vállalkozások külső piaci együttműködést mutatnak fel (5. táblázat).

A gazdasági szervezetek dinamikus terjedését illusztrálja, hogy a vizsgált két időpontban a régióban a települések közel 40%-ában valamilyen szintű külkereskedelmi tevékenységet folytató vállalkozások működtek.

A régió külkereskedelmi forgalmának alakulásán túl annak áttekintése is lényeges, hogy milyen országokkal, országcsoportokkal áll kapcsolatban a térség gazdasága. A gazdasági kapcsolatok meghatározó irányát Németország képviseli mindkét relációban és mindegyik területi egységnél. Térségi szinten az exportban a

németországi szállítások az 1991. évi 29,2%-ról 1994-re 36,1%-ra növekedtek, míg a beszállításoknál 34,4%-ról - az előzőnél kisebb mértékben - 37,7%-ra. A németországi kapcsolatok dinamikája látványos, hiszen a más országokból vagy országcsoportokból történő beszerzések és értékesítések részesedése térségi szinten csökkent, ebben talán az osztrák külkereskedelmi forgalom visszaesése a legszembetűnőbb (export: 1991-22,1%, 1994-16,9%; import: 1991-29,8%, 1994-22,2%). Egyedül Olaszország javította kisebb mértékben az import vonatkozásában a helyzetét a térségben (1991 6,6%, 1994 8,5%), illetve a kisebb országok közül (a forgalom 3%-át meg nem haladó) Szlovákia küzdötte fel magát a bűvös határ közelébe (1994 2,9%).

5. TÁBLÁZAT

Külkereskedelmi kapcsolatokkal rendelkező települések száma a régióban
Number of settlements with external trade in the region

Megye	1991			1994		
	export	import	település arány (%)	export	import	település arány (%)
Győr-M.-S.	55	66	38,2	69	94	54,3
Vas	41	46	21,3	56	61	28,2
Veszprém	57	78	35,1	70	97	43,5
Zala	40	54	21,0	65	80	31,1
Régió összesen	193	244	28,1	260	332	38,2

Forrás: Az Északnyugat-Dunántúl területfejlesztési stratégiája, 1995.

A német gazdaság jelenléte és befolyása a térségben tehát egyértelmű, ezt illusztrálja a 6. táblázat, amelyben részletesen mutatjuk be a forgalom alakulását, annak arányát, s egyenlegét. Látható, hogy míg 1991-ben a két reláció különbözete pozitív volt mindegyik megyében, addig 1994-re már a kisebb külkereskedelmi forgalmat mutató megyékben beszállítási többlet jelentkezett, azaz az export látványos visszaesése tapasztalható, miközben például Veszprém megyében az import erőteljes növekedése volt megfigyelhető. Vas megye gazdasága az ott működő néhány jelentős - autóipar, gépipar, textilruházat - német érdekeltségű vállalkozás miatt erősen kötődik a német gazdasági térhez, Győr-Moson-Sopron megye esetében ez a függőség már kisebb, de összességében számottevő, meghatározó.

A megyeszékhelyek, illetve a gazdasági erőforrásokat koncentráló nagyvárosokban 1994-ben a német gazdasági kapcsolatok szinte minden esetben az első helyen szerepeltek (7. táblázat).

A német gazdaság tehát a térség külkereskedelmi kapcsolataiban jelentős szerepet játszik, a gazdasági szervezetek beszerzéseiknek és értékesítéseiknek meghatározó iránya Németország, így ezen ország gazdaságának bármilyen irányú változása

erősen befolyásolja a térség egészének és annak domináns gazdasági centrumainak működését és egyben fejlődését is.

6. TÁBLÁZAT

*Az Északnyugat-Dunántúl megyéinek külkereskedelmi forgalma Németországgal,
1991, 1994 (E USD)*

*Turnover of the Northwest Transdanubian counties' trade with Germany
1991, 1994 (thousand USD)*

1991								
	Export			Import			Egyenleg	
Megyék	(a)	(b)	(c)	(a)	(b)	(c)		
Győr-M.-S.	119401,1	37,1%	30,5%	122325,9	41,6%	37,7%	-2924,8	
Vas	73082,7	22,7%	27,4%	86669,2	29,5%	35,3%	-13586,5	
Veszprém	68931,2	21,4%	27,2%	44737,0	15,2%	31,7%	24194,2	
Zala	60725,7	18,9%	31,5%	40039,6	13,6%	28,3%	20686,1	
Térség összesen:	322140,7	100,0%		293771,7	100,0%		28369,0	
1994							Változás mértéke	
	Export			Import			Egyenleg	1994/1991 (%)
Megyék	(a)	(b)	(c)	(a)	(b)	(c)		Export Import
Győr-M.-S.	211258,7	35,1%	32,8%	166062,6	35,9%	34,2%	45196,1	176,9 135,8
Vas	206792,2	34,4%	45,1%	166062,4	35,9%	44,1%	40729,8	283,0 191,6
Veszprém	90236,4	15,0%	29,8%	63977,8	13,8%	33,4%	26258,6	130,9 143,0
Zala	93205,1	15,5%	35,8%	66285,0	14,3%	38,7%	26920,1	153,5 165,5
Régió összesen:	601492,4	100,0%		462387,8	100,0%		139104,6	186,7 157,4

(a) Összeg (E USD)

(b) Részesezés a térségben (%)

(c) Részesezés a megyében (%)

Forrás: Az Északnyugat-Dunántúl területfejlesztési stratégiája 1995.

A térség összes importjából a német import aránya 1991-ben 34,4%, 1994-ben 37,7%.

A térség összes exportjából a német export aránya 1991-ben 29,2%, 1994-ben 36,1%.

A térség összes importjából a német import aránya 1991-ben 34,4%, 1994-ben 37,7%.

Az export változása (1994/1991) 123,6%, az import változása (1994/1991) 109,6%.

7. TÁBLÁZAT

*A német gazdaság súlya a régió nagyvárosaiban
The weight of the German economy in the big cities of the region*

Város	Export	Import
Győr	2.; 45,4 m USD (13,7%)	1.; 62,7 m USD (28,2%)
Sopron	1.; 40,5 m USD (60,3%)	2.; 22,9 m USD (30,1%)
Szombathely	1.; 147,0 m USD (58,9%)	1.; 116,9 m USD (57,3%)
Veszprém	1.; 20,8 m USD (51,9%)	1.; 16,3 m USD (35,4%)
Zalaegerszeg	1.; 33,0 m USD (28,2%)	1.; 18,5 m USD (27,5%)
Nagykanizsa	2.; 11,9 m USD (19,9%)	1.; 12,8 m USD (33,8%)

Forrás: Az Északnyugat-Dunántúl területfejlesztési stratégiája, 1995.

5. A foglalkoztatás

A térség gazdasági szerkezetének átalakulását és modernizációját a foglalkoztatási struktúra változása jellemezheti. Azt kívánjuk illusztrálni, hogy egyrészt a mezőgazdasági szektor miként szorul vissza, másodsor, milyen intenzitással csökken az ipari foglalkoztatottak aránya, végül a szolgáltató ágazatban és annak egyes tevékenységi csoportjában miként bővül a munkahelyek száma.

A 8. táblázatból egyértelműen kiderül, hogy a térségben és annak minden megyéjében a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya 1992 és 1993 között csökkent több, mint 10 ezer fővel (22,3%). Hasonlót tapasztalhatunk az iparban dolgozóknál is, azonban itt közel 16 ezer fős a csökkenés (8,6%), ami viszont nem befolyásolta a foglalkoztatás szerkezetét. Megyék közötti különbséget nem tapasztaltunk az ipari munkaerő mérséklésében, a legnagyobb volt Győr-Moson-Sopron megyében (5322 fő, 9,2%), s a legkisebb Vas megyében (2016 fő, 5,3%).

Azt regisztrálhatjuk, hogy a szolgáltató ágazat lassú felszívója, befogadója az ütemesen leépülő vagy pontosabban, átstrukturálódó (hiszen a foglalkoztatottak száma 8,2%-kal csökkent) munkaerőnek.

A térség egyes megyéiben a gazdaság fejlettségi fokának függvényében - vagy a tercier funkciók terjedése ütemében - nő a szolgáltatási szektorban foglalkoztatottak aránya, így sorrendben Veszprémben 44,5%-ról 47,8%-ra, Zalaiban 43,8%-ról 46,3%-ra, Győr-Moson-Sopron megyében 45,1%-ról 47,1%-ra és Vasban 45,3%-ról 45,5%-ra, ami együttesen térségi szinten 44,7%-ról 46,8%-ot jelent a tercier szektor javára.

A szolgáltató ágazatok közül a klasszikus szolgáltatásokban, így a kereskedelemben, a szállításban, valamint a szálláshely és vendéglátásban dolgozók magas arányt képviselnek. Ezekben az ágazatokban is a létszám csökkenése figyelhető meg, annak üteme valamelyest meghaladja (9,1%) az ipari létszám mérséklését. Mindez arra utal, hogy az ágazatcsoportban jelentős átalakulások zajlanak. Így a privatizáció hatására megindult a kereskedelmi hálózatok átépítése, azok koncentrációja és egykori irányító egységeik felszámolása vagy például a szállítási ágazatban is számos kis- és középvállalkozás megjelenésével változnak a foglalkoztatási arányok. A szálláshely szolgáltatás és a vendéglátás ágazatban viszont a térség megyéi között különbségeket tapasztalunk. Zala megyében nőtt a foglalkoztatottak száma közel 10%-kal, Győr-Moson-Sopron megyében stabilizálódott, azaz csak jelentéktelen mértékben csökkent (3,5%), de Vasban (10,4%) és Veszprémben (18,9%) már erőteljesebben.

A gazdasági és az üzleti szolgáltatásokban, mint a modern gazdaság egyik fontos képviselőjében térség szinten a foglalkoztatottak aránya nem magas, hiszen a 3-3,2% szint csak jelzés értékkel mutatja, hogy ezen tevékenységek már jelen vannak a megyék gazdaságában.

Persze, ha keressük az okait annak, hogy ezen modern gazdasági és üzleti szolgáltatásokban foglalkoztatottak aránya miért olyan alacsony a megyékben, arra több magyarázatot adhatunk. Az egyik a szervezeti rendszerben keresendő, abban, hogy a gazdasági egységekből a jelentősebb munkahelyt kínálók, így például a bankok, biztosító intézetek vagy a különféle befektetési társaságok nem megyei

8. TÁBLÁZAT
A foglalkozási szerkezet alakulása a régióban (1992-1993, fő, %)
(Development of the employment structure in the region 1992-1993, persons, in per cent)

Megye	Győr-Ménfőcsanak-Sopron		Vas		Veszprém		Zala		Régió összesen	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Mezőgazdaság	17049	12832	11697	9705	10879	8675	13232	9829	52857	41041
Ipar	57546	52224	37995	35979	49773	44422	39988	36605	185302	169230
Klasszikus szolg.	25540	23528	18884	16484	20433	18703	16925	15616	81782	74331
Üzleti szolg.	4701	4561	2496	2235	3731	3696	2151	2208	13079	12700
Közösségi szolg.	30977	29922	19727	19470	24407	26126	22404	22228	97515	97746
Összes foglalkoztatott	135813	123067	90799	83873	109223	101622	94700	86486	430535	395048
Üzleti szolg. az össz. fogl.-ban (%)	3,5	3,7	2,7	2,7	3,4	3,6	2,3	2,6	3,0	3,2
Szolg. összesen	61218	58011	41107	38189	48571	48525	41480	40052	192376	184777
Szolg. aránya (%)	45,1	47,1	45,3	45,5	44,5	47,8	43,8	46,3	44,7	46,8

Forrás: Megyei statisztikai évkönyvek

székhelyűek, azoknak a központja Budapesten található, így a regisztrációban is a fővárosi központ szerepel. Másrészt ugyan számos szervezet foglalkozik üzleti és pénzügyi szolgáltatásokkal, mint azt a 9. táblázat mutatja, azonban ezek kimondottan *kisvállalkozások*, alacsony létszámmal (több, mint 95%-uk a 21 fő alatti létszám kategóriába tartozik), tevékenységüket számosan nem is főállásban, hanem kiegészítő tevékenységként végzik, s végül a vállalkozások bejegyzésekor a *tevékenységi területek* tömegét jelölik meg, így nem egyértelmű, hogy valójában mivel foglalkoznak, mire specializálódnak.

Ha áttekintjük a kimondottan pénzügyi, fejlett üzleti és gazdasági szolgáltatást is végző szervezeteket, illetve az azok által megnevezett tevékenységek⁸ *területi eloszlását* a térségben, akkor egyértelműen kitűnik, hogy kevés kivételtől eltekintve a *térség városaiban*, sőt többségükben a *nagyközpontokban koncentrálódtak*, oda települtek. Ennek oka érthető, hiszen a megyeszékhelyeken, illetve a nagy- és középvárosokban találnak piacot és üzleti kapcsolatokat, itt áll rendelkezésre az a képzett munkaerő, aki ezen szolgáltatásokat el tudja végezni, le tudja bonyolítani, de éppen a nagyobb centrumok kínálják azt az infrastruktúrát is, aminek igénybevétele szükséges az üzleti kapcsolatok szervezéséhez. *A modern szolgáltatások telepítésének általános trendje egyértelműen a nagyvárosokhoz kapcsolódik.* A probléma az, hogy miként érhetők el ezek a centrumok, milyen lehetősége van a vállalkozásoknak, a személyeknek ezek igénybevitelére, azaz a mindennapi gazdasági tevékenységükbe ezek kínálatát hogyan tudják integrálni. Valójában a kommunikációs rendszerek fejlettségével kapcsolható össze a modern szolgáltatások igénybevétele, miközben azok terjedésével már az új szükségletek is megjelennek, ami aztán a gazdasági aktivitás fokozását eredményezheti.

9. TÁBLÁZAT

A gazdasági és üzleti szolgáltatást folytató jogi személyiségű szervezetek száma a térség megyéiben, 1993 (db)

Number of organisations with legal entities with economic and business service activity in the counties of the region, 1993 (No.)

Szolgáltatások	Győr- M.- S.	Vas	Veszpré m	Zala	Térség összesen
Pénzügyi tevékenység.	26	11	19	25	81
Ingatlan és egyéb szolgáltatás	540	215	412	282	1449
Üzleti szolgáltatás összesen	566	226	431	307	1530
Aránya az összes szervezetben (%)	18,5	15,2	18,9	17,9	17,9

Forrás: CIM-KE adatbázis. KSH. 1993.

A térség egészében a *közösségi szolgáltatásokban* foglalkoztatottak száma nem változott, így aránya a csökkenő összes létszámon belül nőtt (22,6%-ról 24,7%-ra). Általános irány a térség megyéiben, hogy mindenütt emelkedik a közigazgatásban, kötelező társadalombiztosításban dolgozók száma, az oktatásban foglalkoztatottak száma változatlan vagy kisebb mértékben emelkedett (Zala és Veszprém megye), míg az egészségügyi szolgáltatásokban a megyék többségében csökkenést tapasztalunk, csak Veszprém megyében emelkedett néhány százalékponttal. Végül

az egyéb társadalmi és közösségi, személyi szolgáltatásokban is - éppen Veszprém megyét kivéve - kismértvű csökkenést regisztrálhatunk.

A közösségi tevékenységekhez kapcsolódó szektorokban - véleményünk szerint - már rövid távon *változás áll be a foglalkoztatásban*. Felismerhető, hogy a központi kormányzat ki kíván vonulni a széles skálát átfogó szociális rendszerekből és azokban nagyobb teret szándékozik adni a magángazdaságnak. Miközben az önkormányzatok is arra kényszerülnek - részben a gazdasági kényszerek miatt, részben bizonyos területeken az ellátási szükségletek visszaesése (népesség szám csökkenése) következtében -, hogy mérsékeljék a közösségi szolgáltatások támogatását.

Megkezdődött a nagy állami szociális rendszerek átalakítása, azok szerkezetének megújítása, ami szükségszerűen létszám leépítéssel jár együtt, melyet a magánszféra éppen a kimondottan racionális gazdasági szempontjai miatt, nem fog teljes mértékben felvenni. Várható tehát, hogy a térség, de a megyék szintjén is a szolgáltató szektorok közül a közösségi szolgáltatásokban munkahelyek szűnnek meg, ami a foglalkoztatási feszültségek növelését eredményezheti.

A munkaerőpiac keresleti és kínálati oldalának megbomlása az ország térségi közül az Északnyugat-Dunántúlon következett be a legkésőbbben. Állománycsoportonként eltérő időben ugyan, de 1990 végére az országos, a térség és annak megyei munkaerőpiacain is - máig érvényesen - a kínálat meghaladta a keresletet. A piac megbomlása először a segédmunkát keresőknel (Zalában, Vasban már 1989-ben, Győr-Moson-Sopron és Veszprém megyében 1990 év elején) következett be. Őket követte egymással párhuzamosan a betanított, illetve szakmunkások munkaerőpiacának kínálati helyzetből keresleti piacba történő átfordulása. Időben az események a négy megyében egymást követték, 1990. szeptemberében Veszprém megyében, októberben Zala, novemberben Vas, decemberben Győr-Moson-Sopron megyében alakult ki a munkahely-hiányos helyzet.

Északnyugat-Dunántúl foglalkoztatási helyzete az elmúlt évben folyamatosan a térségek közül - a fővárost nem számítva - a legkedvezőbb képet mutatta. A térség egésze és a megyék külön-külön is az országos értékeknél jóval kedvezőbb foglalkoztatási helyzetben voltak az elmúlt években. A négy megyéből, ahol a munkanélküliség aránya soha sem lépte túl a *kritikusnak nevezhető 10%-os munkanélküliségi értéket*, három (Győr-Moson-Sopron, Zala, Vas) ebben a térségben található. A térséghez tartozó Veszprém megyében a munkanélküliség mértéke elsősorban a szerkezetváltásban érintett iparágak miatt súlyosabb volt a térség átlagánál, de még így sem közelítette meg a megyék átlagát.

Az északnyugat-dunántúli megyékben a munkanélküliség tartósan a még elfogadható, kezelhető szinten maradt. Ez a térség relatíve fejlett gazdasága mellett, köszönhető a korszerűbb gazdasági struktúrának, a kedvezőbb piacváltási feltételeknek, a megyék fejlett humán erőforrásainak, az iskolázottság, szakképzettség, innovációs ismeretek szempontjából az ország más térségeivel szemben meglévő előnyének.

Azonos gazdasági problémák, pl. keleti piacok elvesztése ebben a térségben - különösen az országhatár menti megyékben - kisebb megrázkódtatást jelentett - az átállás rugalmassága miatt - mint más megyékben, térségekben.

A térség relatíve kedvezőbb foglalkoztatási helyzetében szerepe van a szomszédos országok Ausztria, Szlovénia és részben Szlovákia piacának és az ott szerzett munkavállalói tapasztalatoknak, általában a fejlett térségek közelségének.

Az alacsony szintű munkanélküliség (10. táblázat) és a regisztrált munkanélküliek viszonylag kedvező összetétele ellenére aggasztó a térségben az üres álláshelyek számának - különösen a kedvezőbb munkanélküliségi helyzetben lévő megyékben - tartósan alacsony szintje. Ez a tény - egy esetleg alacsony színvonalú állami álláshely feltárás esetén is - a jövőre nézve kedvezőtlen előjelnek tekinthető.

10. TÁBLÁZAT

*A munkanélküliség alakulása az Északnyugat-Dunántúl megyéiben
1990-1995, (%)*

*Development of unemployment in the Northwest Transdanubian counties
(1990-1995, in per cent)*

Időpont	Győr-Moson-Sopron	Vas	Veszprém	Zala	Ország összesen
1990. június	0,4	0,4	0,7	0,8	0,9
1990. december	1,0	0,6	1,6	1,4	1,7
1991. június	2,1	2,2	3,7	3,3	3,9
1991. december	5,7	5,9	9,0	6,8	8,5
1992. június	6,9	7,2	9,5	7,4	10,1
1992. december	8,0	8,4	11,7	9,3	12,3
1993. június	8,1	8,6	11,5	9,8	12,6
1993. december	7,8	8,8	11,5	9,9	12,1
1994. június	7,5	8,0	10,0	9,3	11,0
1994. december	6,9	7,3	10,3	9,1	10,4
1995. június	6,2	6,6	8,9	8,2	10,1

Forrás: Az Északnyugat-Dunántúl területfejlesztési stratégiája, 1995.

6. A térség versenyképessége országos összehasonlításban

A megyék a gazdasági erőforrásokért *versenyt* folytatnak. Ez a verseny lehet tudatos és irányított, de lehet kimondottan regisztráló jellegű is. Az előbbi esetben az adott megye különféle - politikai, gazdasági, intézményi - szereplői egy *összehangolt akciósorozattal* kísérlék meg megteremteni azokat a feltételeket, amelyek a gazdaság előrevivő szektorainak vagy annak bizonyos szegmenseinek a megtelepedését és működését szolgálják. A másik esetben inkább csak regisztrálják a folyamatokat, *figyelemmel kísérik helyzetüket* a gazdasági felszereltség, ellátottság alapján és megállapítják elmozdulásukat egyik időszakról a másikra.

Nem egyszerű olyan mutatókat kidolgozni, amelyek a *megyék gazdasági versenyképességét* tükrözik. Egyrészt nem könnyű szakmailag meghatározni, hogy mely faktorokhoz kötődnek a versenyképesség kategóriái. Ezek döntően a modern gazdasági tevékenységeket éppen úgy tartalmazhatják, mint az ottani *gazdasági egységek teljesítményét*, annak szerkezetét, valamint az adott térség, térség beruházási és fejlesztési aktivitását. Másrészt a versenyképességet kifejező tényezőknek *az időbeli változásokat* is tükröznie kell, azaz képviseljenek valamiféle

dinamikát, fejezzék ki a struktúra változásának, átalakulásának jellegét vagy legalábbis annak az elmozdulási lehetőségeire is adjanak eligazítást. Harmadszor ezek a versenyképességet kifejező mutatók *jól elérhetők legyenek*, azoknak az egyik időszakról a másikra történő összeállíthatóságával a változások, az elmozdulások mértéke, annak hordozói egyértelműen regisztrálást nyerjenek. S végül a mutatók valahol közelítsenek az Európai Unió által elfogadott, regionális fejlettséget kifejező paraméterekhez, hogy ezzel a megyék, térségek állapota *nemzetközi összehasonlításban* is megragadható legyen.

A fenti elveket - többé-kevésbé - figyelembe véve kíséreltük meg összeállítani a megyék versenyképességének mutatóit, amelyet *három csoportba* rendszereztünk és mindegyik csoportot külön-külön vizsgáljuk, hogy a térség, de egyben az ország egészének gazdaságáról is átfogó képet kapjunk⁹.

6.1. A gazdaság teljesítménye

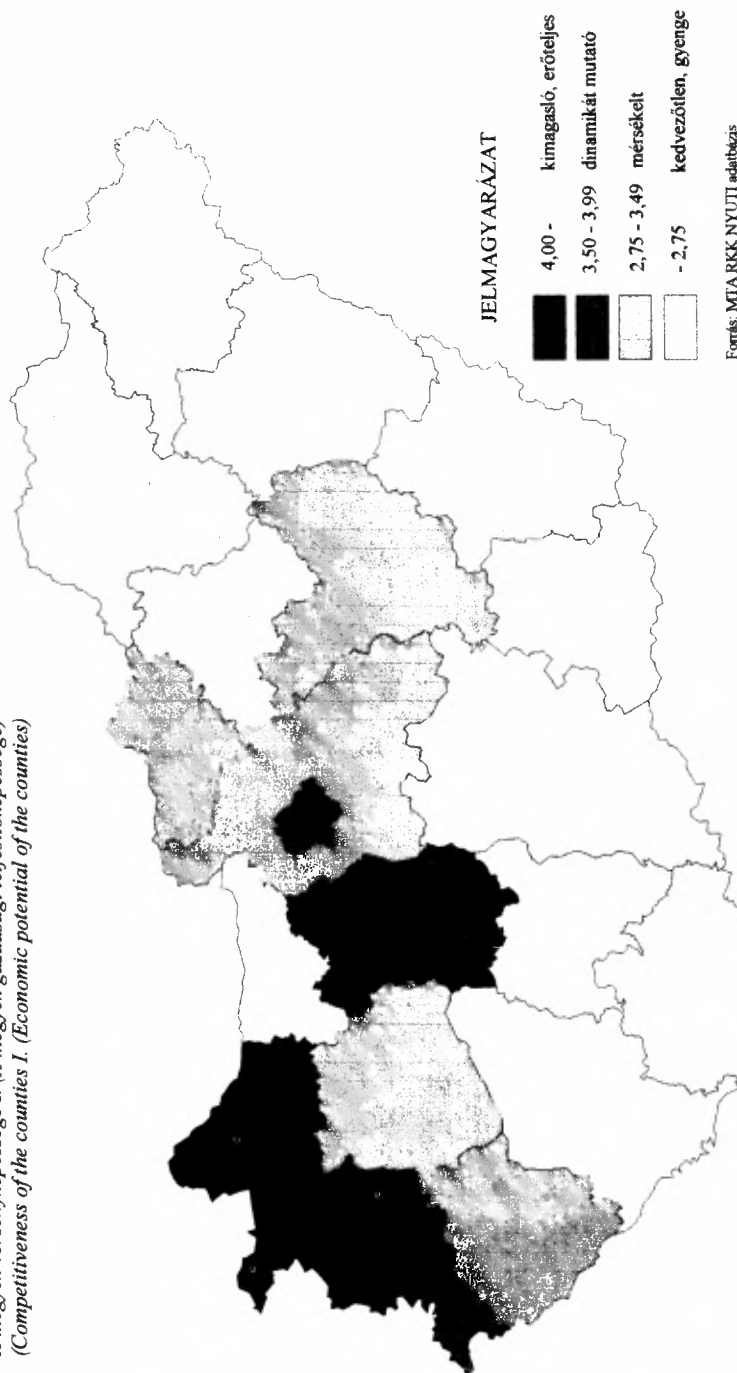
Az első csoport a gazdaság teljesítményét illusztrálja, de erőteljesen kapcsolódik a magyar gazdasági szerkezethez, amiben még az ipari termelés a meghatározó, a domináns. Az induló mutató a *megyei GDP* mértéke egy lakosra vetítve. A mutató az EU norma szerint is elfogadott és alkalmazott területi fejlettségi paraméter, amelyet Magyarországon elsőként 1994-re állapítottak meg megyei bontásban. A területi gazdaság aktivitásának egyik fokmérője a *beruházások* alakulása egy lakosra vetítve. Ebben a mutatóban egyértelműen megjelenik a területi-gazdasági potenciál éppen úgy, mint a térség és annak gazdasága iránti érdeklődés, a regionális piac vonzása, sőt a lokális-regionális gazdaság aktivitása is. A gazdasági szerkezet-átalakítás területi sikerét vagy sikertelenségét tükrözheti a *munkanélküliségi ráta*. Hiszen annak szintje éppen azt jelzi, hogy milyen gyorsan és milyen arányban állt át a területi gazdaság, illetve érzékelteti a munkaerő-állomány felkészültségét az új tevékenységek fogadására vagy éppen a korábban említett tőkeérdeklődést a gazdaság iránt, annak megújítására, átalakítására. Végül ebben a blokkban tüntettük fel az *export arányát* az ipari értékesítésben, amely a megyék iparának külpiaci megítélését jeleníti meg.

Az egyes tényezők között nem tettünk különbséget, azaz mindegyiket azonosan egyenlő súllyal szerepeltettük az összevetésnél, hiszen roppant nehéz megítélni azt, hogy az adott tényezők közül melyik, milyen arányban alakítja a területi gazdaságot, annak jellegét miként befolyásolja.

A gazdaság teljesítménye (5. ábra) alapján az országban határozottan kitapintható különbségek húzódnak meg, hiszen a nyugat-keleti törésvonal mellett az észak-déli különbségek is kitűnnek. Az Északnyugat-Dunántúl térsége megosztott, hiszen Győr-Moson-Sopron megye - a fővárossal együtt - minden tényező vonatkozásában jelentős fejlődést mutat. Vas megye a második kategóriába került, amelyre a dinamikát mutató, az gazdasági átalakulást látványosan folytató térségek sajátosságai vonatkoznak (magas GDP és exportteljesítmény, egyben mérsékelt munkanélküliség, de beruházási teljesítmények időbeli változásának dinamikája országos átlag alatt alakult). Zala és Veszprém megye a mérsékelt teljesítményt nyújtó megyék csoportjába sorolódott, ahol lényegében a szerkezeti változások még nem fejeződtek be, mondhatni azok csupán megkezdődtek, de az elmozdulások

5. ÁBRA

A megyék versenyképessége I. (A megyék gazdasági teljesítőképessége)
(Competitiveness of the counties I. (Economic potential of the counties))

biztató jegyeket mutat (átlagos GDP, növekvő beruházási teljesítmények, még feszültségek a foglalkoztatásban, de átlagosnál nagyobb ipari export teljesítmény).

Fejér megye gazdasági teljesítményében azonos jegyeket mutat a Vas megyével, így lényegében szervesen illeszkedik az Északnyugat-Dunántúli térségéhez, hiszen egy nagyobb dinamikát, gyorsabb gazdasági fejlődést reprezentál a számottevő beruházási teljesítménnyel és az ipari exporttal.

Az ország többi részében a gazdaság teljesítménye ezen mutatók alapján mérsékelt, talán a térségünkön kívül Pest (kedvező beruházási ráta és munkanélküliség), Nógrád (magas beruházási teljesítmény és ipari export) és Jász-Nagykun-Szolnok megye (átlag körüli beruházási teljesítmény és ipari export) jelez valamiféle elmozdulást, így vélhetően - ugyan más-más mutatók vonatkozásában - ezekben a megyékben is megkezdődött a gazdasági szerkezet átalakulása, hasonlóan Zala és Veszprém megyéhez.

6.2. A gazdaság fejlesztési adottságai

A térségek versenyképessége szempontjából meghatározó szereppel rendelkeznek azok a tényezők, amelyek egyrészt jelzik a gazdaság átállását az ipari szakaszból a posztindusztriális fejlődési pályára, másrészt érzékeltetik a gazdasági szereplők preferenciáit a területi egység iránt, amit a vállalkozások számával és a külföldi befektetések nagyságával jellemezhetünk, s végül azokat a tényezőket, amik a megújítást képviselhetik, azaz az innovációs lehetőségekre, képességekre utalnak.

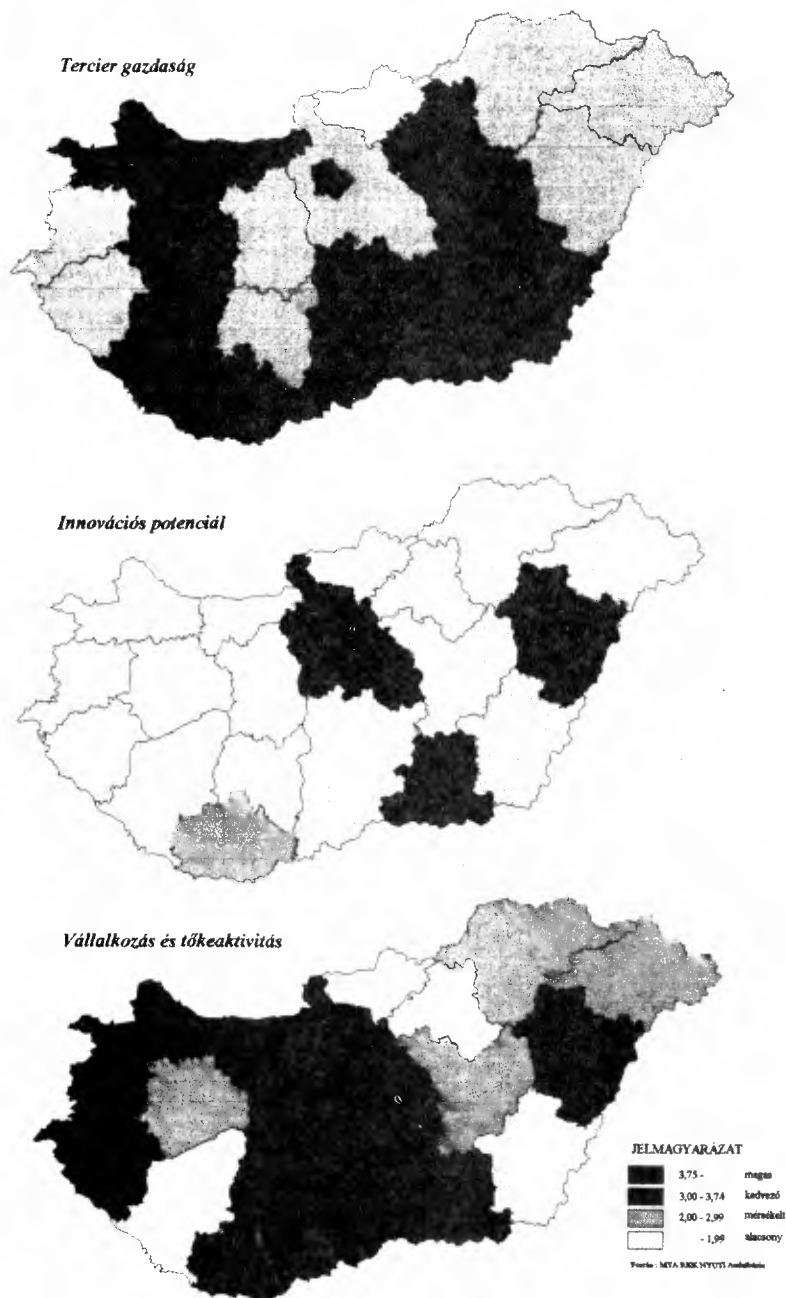
A modern gazdasági szektorok térnyerését jellemzi a *szolgáltatás aktivitás*, amit az 1000 lakosra jutó tertiális szektorban foglalkoztatottak számával jellemezünk. Ez a mutató érzékelteti a területi gazdaság átalakulását, az új rendszerű gazdasági szereplők megjelenését és térnyerését, a modernizáció előretörését. Ezt finomítottuk azzal, hogy külön faktorként vizsgáltuk a *modern üzleti szolgáltatásokban* dolgozók arányát és a *banki hálózatok sűrűségét*. A *vállalkozás terjedése* alatt az 1000 lakosra jutó jogi és nem jogi személyiségű gazdasági szervezetek számának változását értettük. A *külföldi tőke jelenlétét*, mint egy-egy megyének, annak gazdaságának és területi adottságának az elismertségét kifejező mutatót, az egy lakosra jutó külföldi befektetések nagyságával jellemeztük. S végül fontos telepítési tényezőnek tekintettük az *innovációs potenciált*, amit több mutatóból alakítottunk ki, így a szabadalmak számából, az egy főre jutó KMÚFA támogatások¹⁰ mértékéből, a felsőoktatásban dolgozó oktatók, kutatók számából, a tudományos minősítettek¹¹ számából, a K+F vállalkozások számából.

A gazdaság fejlesztési adottságait illusztráló 6. ábráról egy nagyon megosztott térszerkezet rajzolódik ki, azaz az ország sokkal jobban tagolt, mint a gazdaság teljesítménye alapján, s az Északnyugat-Dunántúlon belül is számottevő különbségek mutathatók ki.

Az első megállapítás, hogy Budapest jelentősen, átlagon felüli értékeket mutat, azaz a főváros erőteljesen koncentrálna a modern gazdaságot megtestesítő tényezőket, továbbá annak elfogadottsága, elismertsége, éppen a számottevő és az egész országra kiható piaca miatt, kimagasló. A különbség a főváros és a vidék között nagy, hiszen még a legjobb adottságokkal rendelkező megye (Baranya) értéke is csak négyötöde Budapestnek, míg a legrosszabb helyzetben lévő megyéje (Nógrád) viszont háromszor kisebb a fővárosnál.

6. ÁBRA

A megyék versenyképessége II. (A megyék fejlesztési lehetőségei)
(Competitiveness of the counties II. (Development possibilities of the counties))

A második megállapítás, hogy az ország megosztott, azok a térségek, ahol a gazdaság teljesítménye magasabb, ott a piaci tényezőkhez kapcsolódó faktorok jelenléte (szolgáltatások, vállalkozási aktivitás, külföldi tőke) jobban kimutatható, de karakteres térségek (régiók) még nem formálódnak ki.

A harmadik megállapítás, hogy a sajátos történelmi és településhálózati adottságok miatt élesen elválik az innovációs potenciál területi szerkezete a gazdaság teljesítményének és további fejlesztési adottságainak területi szerkezetétől. Az egyetemi és kutató-fejlesztős helyeket tömörítő regionális centrumok megyei közül csak Csongrád (Szeged) és Hajdú-Bihar (Debrecen) emelkedik ki, miközben ezeknek a megyéknek a gazdasági teljesítménye kimondottan visszafogott, mérsékelt.

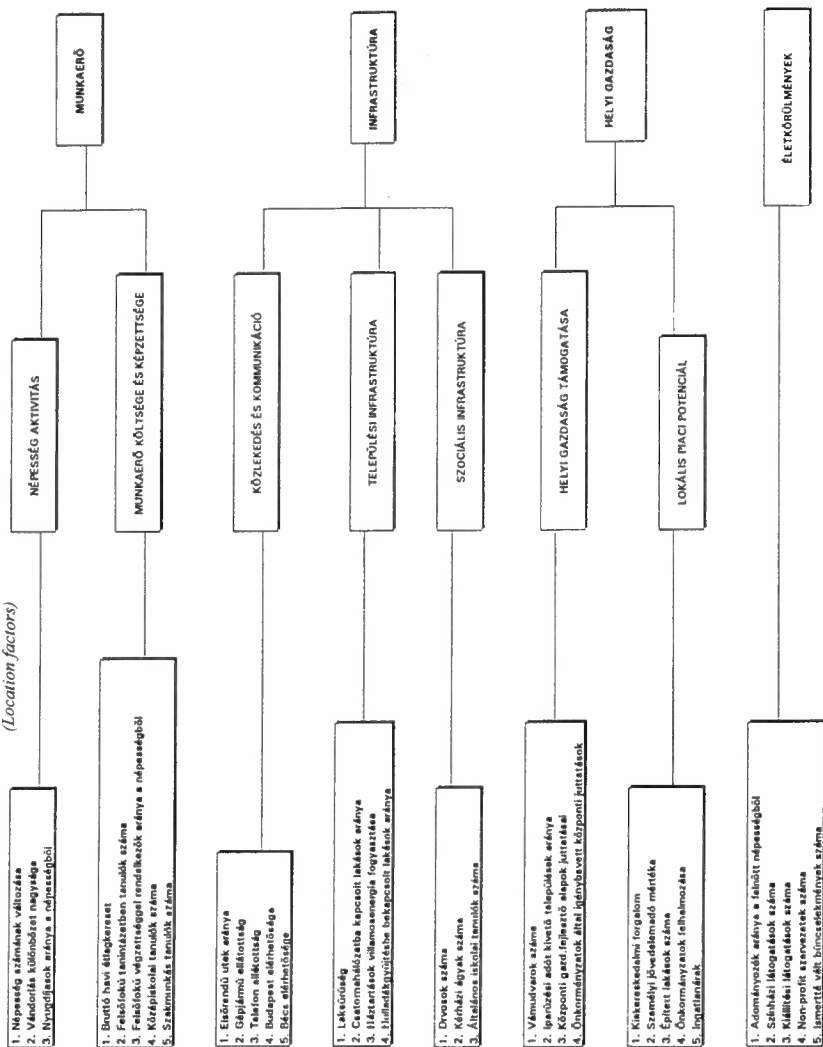
A negyedik megállapítás, hogy az Északnyugat-Dunántúl megosztott a fejlesztési adottságok vonatkozásában. Egyedül Győr-Moson-Sopron megye emelkedik ki az országon és a térségen belül kedvező értékeivel, Veszprém megye erősen átlagos, míg Zala és Vas megye a tőkeaktivitást kivéve, kedvezőtlen helyzetben van. Mindezek elgondolkodtatók a térség jövőjének szempontjából, hiszen belső erőforrásokra csak mérsékeltlen lehet támaszkodni, így a térség kitettsége növekszik, annak fejlődése a külső tényezőktől - külföldi befektetők, kormányzati támogatások, nemzetközi programok - függ. Természetesen éppen a rendelkezésre álló erőforrások jobb, összehangoltabb felhasználásával, közös fejlesztési célok kijelölésével, a források koncentrált hasznosításával és a regionális érdekek határozottabb megjelenítésével lehet formálni a térséget, bővíteni a fejlesztési lehetőségeket.

6.3. A telepítési tényezők

A gazdasági egységek számára lényeges, hogy egy-egy térség milyen feltételeket kínál a letelepedéshez, ezek a faktorok magának a gazdasági szervezeteknek a működési, termelési, tevékenységi, feltételeit mennyiben segítik vagy éppen akadályozzák. A telepítési tényezők jellege, azok kínálata egyben versenyhelyzetet is teremt a térségek között, hiszen azok szerkezete változik, a gazdasági egységek igényei folyamatosan újabb és újabb elemekkel bővülnek, miközben a hangsúlyok eltolódnak, így térségek le, illetve felértékelődnek. Továbbá maguk a térségek adottságai is bővülnek, újabb és újabb kínálati elemekkel gyarapodnak, ami a vállalkozások vonzását fokozza, egyben növelve a versenyt azok megszerzéséért, letelepedéséért.

Tekintsük át a telepítési tényezők közül azokat az elemeket, amelyeket a tapasztalataink szerint a gazdasági egységek figyelembe vesznek, mérlegelnek a letelepedésnél és a tartós működésnél. A tényezők számos elemet tartalmazhatnak, közöttük a súlypontok éppen az adott termelési és tevékenységi jellegek miatt más és más lehet, így természetesen egyedi, speciális döntések - amihez még számos gazdasági és nem gazdasági összetevő is számbevitelre, értékelésre kerül - sorozata a vállalkozások helyének kiválasztásánál, meghatározásánál.

A telepítési tényezők¹², azok rendszerezése, összevetése más térségekkel, összefoglaló helyzetértékelésre ad lehetőséget (7. ábra, 8. ábra). A térségben lévő gazdasági egységek és oda letelepedni szándékozók ebben a sokváltozós rendszerben fel tudják mérni helyzetüket, adottságaikat, így döntéseik biztonsága

7. ÁBRA
Telepítési tényezők
(Location factors)

Szerkesztette: Rechnitzer J.

nővekedhet. A térség és annak megyéinek irányító, az országos összevetésekkel bővített értékelése alapján, éppen a területfejlesztési koncepciójában jelölhetők ki azok az irányok, amelyek majd a telepítési tényezők jobbítását vagy éppen bővítését szolgálják.

A telepítési tényezők első csoportjában a *népesség aktivitás* elemzésénél vizsgáltuk a népesség számának változását (1990-1994), a területek népességfogadó és megtartóképeségét, a vándorlási különbözet nagyságát (1980-1989), valamint a nyugdíjasok számát, ami a népesség aktivitását jellemzi.

A térség egységesnek mondható, hiszen az országosnál kedvezőbbek - éppen a jobb gazdasági helyzete miatt - a demográfiai paraméterek. A vándorlási különbözet várhatóan tartósan pozitív marad, ami egyben növeli a térségben a fogyasztást, ugyanakkor nagyobb kínálatot és versenyhelyzetet teremt a munkaerőpiacon, de valószínűleg a vállalkozások esetében is.

A *munkaerő költségeit és képzettségét* a havi bruttó bérek nagyságával, míg az utóbbihoz a népességen belül a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát és a felsőoktatási intézményben tanuló hallgatók számát kapcsoltuk. A térség ebben a telepítési tényező csoportban már jobban megosztott. Győr-Moson-Sopron és Vas megye került az első csoportba, itt kedvező feltételek biztosítottak a kvalifikált munkához, de a centrumokban már jelentős, képzett munkaerő-tartalék nincs. A térség másik két megyéje egységes képet mutat, telepítés szempontjából már elfogadhatónak tekinthető kategória alsó határát súrolják. A bérek valamivel alacsonyabbak ugyan, de a munkaerő képzettsége is mérsékeltebb, viszont nagyobb tartalékok állnak rendelkezése, még a centrum - jobban ellátott - településekben is.

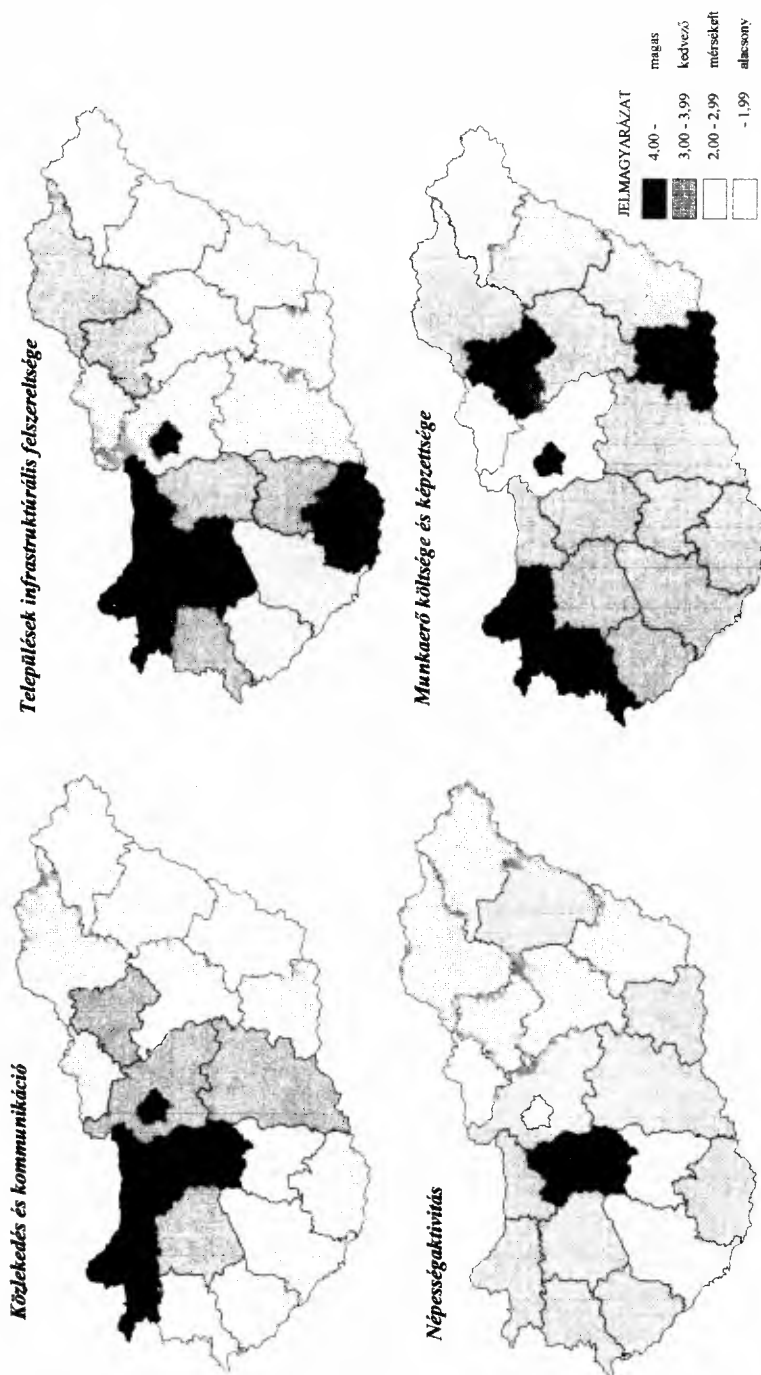
A *közlekedési és kommunikációs* tényezők között öt elemet vizsgáltunk, így az elsőrendű utak arányát az összes utakból, gépjármű és telefon ellátottságot, valamint a főváros és Bécs elérhetőségét. A térség úthálózatának mennyiségi és minőségi tényezői jóval elmaradnak a gazdaság teljesítményétől, hasonlóan kedvezőtlen még mindig a telefonellátottság, ugyan az országos átlag fölé került valamivel, de számottevő területi különbségek vannak a térségben, ami kimondottan rontja egyes mezotérségek, közép- és kisvárosok bekapcsolódását a gazdaság vérkeringésébe. A térség gazdasági centrumainak az elérhetősége a szomszédos európai nagyvárosokból és a fővárosból elsősorban a földrajzi fekvés miatt kedvező, ám az észak-déli közlekedési összeköttetések gyengék, sem mennyiségük, sem minőségük nem alkalmas a multiregionális kapcsolatok bővítésére, illetve az intraregionális együttműködések is határozottan korlátozzák.

A *települések infrastrukturális* ellátottságát a lakásellátottsággal, a csatornahálózatba bekapcsolt lakások számával, a villamos energia fogyasztással és a hulladékgyűjtésbe bevont lakások számával jellemeztük. A térség összevont értékei ezekben a mutatókban meghaladják az országos átlagot, különösen érvényes ez a hulladékgyűjtésbe és a csatornahálózatba bekapcsolt lakásokra. A megyék között jelentős különbségek vannak ugyanakkor, hiszen az aprófalvas Vas és Zala megye településeinek infrastrukturális ellátottsága kedvezőtlen, s magukon a megyéken belül is jelentős eltéréseket mutatnak.

A *szociális infrastrukturális* felszereltség mutatói; orvosok száma, kórházi ellátottság és az általános iskolák tanár ellátottsága alapján a térség helyzete átlag körüli, egyedül a kórházi ágyak száma emelkedik ki országos összevetésben. A

8. ÁBRA

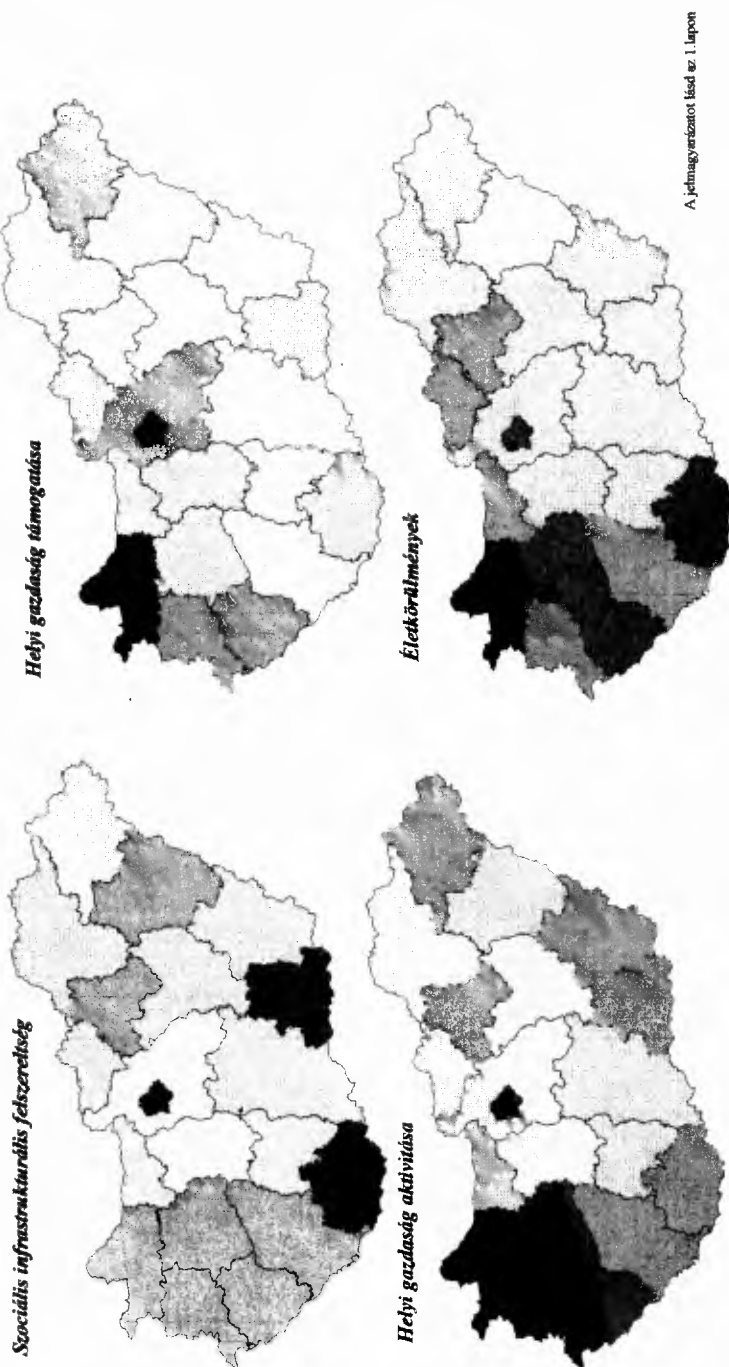
A megyék versenyképessége III. (A telepítési tényezők I. lap)
(Competitiveness of the counties III.) (Location factors I. page)

8. ÁBRA

A megyék versenyképessége III. (A telepítési tényezők 2. lap)
(Competitiveness of the counties III.) (Location factors 2. page)

megyék között jelentős különbségek nincsenek, hiszen a meglévő intézményrendszer és felszereltség a kiegyenlítés elvei szerint jött létre. A lakossági szociális ellátórendszerek ugyan lehetőséget kínálnak színvonalas üzemeltetésre, ám annak korlátait - az elkövetkező időszakban - éppen a létesítmények és a képzett apparátusok fenntartásának növekvő költségei fogják jelenteni, ami a területi különbségek újratermelődéséhez vezet.

A *helyi gazdaság támogatottsága*, amelyet a vámszabadterületek száma, az iparüzési adót kivető települések aránya és a gazdaságfejlesztést szolgáló központi állami alapokból elnyert támogatások összege jellemez, a térséget a jobban ellátott térségekhez sorolja. A térségben lassan kialakulnak azok a szolgáltatói infrastruktúrák, amelyek a piacgazdaságra jellemzőek, illetve növelik a telephely kínálatot (ipari parkok: Győr, Szentgotthárd, Ajka, inkubátorházak: Szombathely, Veszprém, Zalaegerszeg). A helyi gazdaság aktivitása következtében az önkormányzatok is támogatással élnek a letelepedéshez (telephely biztosítás, infrastruktúra kiépítésének támogatása, helyi adókedvezmény, lokális gazdaságfejlesztési programok), de jelentős szerepet vállalnak a központi gazdaságfejlesztést segítő támogatások megszerzésében is, amiből a térség - kedvező helyzete ellenére - részesedett.

A *helyi gazdaság aktivitását* a kereskedelmi forgalommal, a háztartások havi bruttó kiadásaival, a lakásárakkal (megyeszékhelyen), a személyi jövedelemadó nagyságával, az épített lakások számával és az önkormányzati kiadásokból a felhalmozás és tőkejellegű kiadásokkal jellemeztük. Nos, ezen tényezőcsoport alapján a térség egésze az országos átlag feletti értékeket képviseli, talán egyedül a háztartások egy főre jutó kiadásai esetében marad el valamivel attól. A térségben a lokális piac keresletét képviselő jövedelmek a profit szféra mellett a háztartásokban és a közszolgáltatásokat nyújtó önkormányzatokban magas, ami részben a fogyasztási szint tartós fennmaradását, annak minőségi bővülését vetíti előre, részben pedig a közkiadásokon keresztül is gerjesztett lokális piacok fokozatos stabilitására utalnak. A megyék között természetesen vannak különbségek, hiszen ezen mutatók kimondottan kapcsolódnak a gazdaság teljesítményéhez, így Győr-Moson-Sopron és Veszprém megyében a helyi gazdaság aktivitása kimagasló, míg a másik két megyében valamivel mérsékeltebb, de jónak mondható.

Az utolsó tényezőcsoportnál megkíséreltük az *életkörülmények* néhány mutatóját értékelni, így a környezet minőségét a természetvédelmi területekkel, a kulturális kínálatot a színház- és kiállítás látogatók számával, a közbiztonságot a bűncselekményekkel vagy a helyi társadalmat az alapítványok és egyesületek számával, illetve a felnőtt népesség adományozási aktivitásával jellemeztük. A térségben az életkörülmények az országos átlag felett vannak, a kulturális milió sokoldalú, a helyi társadalom szerveződése élénk, a polgári hagyományok tovább élnek, ami vonzó körülményeket teremt a gazdasági lehetőségeknek, azok széleskörű hasznosításához. A térség egységesen kiváló minősítését Vas megye kedvező értékelése azzal töri meg, hogy ott a színház hiányában a látogatottság az országos átlag alatt van, illetve a megyében a non-profit szervezetek aránya sem haladja meg az országos szintet, viszont a közbiztonság mutatói a legkedvezőbbek, illetve a lakosság adományozási aktivitása is figyelemre méltó.

7. Térségfejlesztési üzenetek

Az elemzésünk a gazdasági bázis modernizációt képviselő elemeire irányult, illetve a térség fontosabb jellemzőit megkíséreltük elhelyezni a gazdaság, s annak alakulását befolyásoló tényezők országos rendszerében. Megállapíthatjuk, hogy a térségi gazdaságban megkezdődött az átalakulás, azonban ennek üteme az egyes megyék szintjén eltérő mértékű és intenzitású. Győr-Moson-Sopron megye gazdaságában a folyamatosan szerepet játszó nagyipar megerősödött, sőt annak hatására megindult a szolgáltatások és részben a kapcsolódó kis és középvállalkozások megtelepedése, így a gazdasági bázis, s annak versenyképessége országos jelentőségű, a modernizáció üteme erőteljes, miközben térbeli megjelenése is kiegyenlített. Vas megye vonatkozásában a gazdaság teljesítménye és az export ígéretesen növekedett, de ezt lényegében néhány nagyipari egység produkálta, s azoknak területi (megyei) kapcsolatai még gyengék és esetiek, az előremutató gazdasági szerkezetváltás egy-két településre koncentrálódik, a megye esetében egy sikeres modernizációs elmozdulást regisztrálhatunk. Zala és Veszprém megye gazdasága a szerkezet-átalakítás induló fázisát éli, hiszen a külföldi tőke érdeklődése mérsékeltebb, viszont több gazdasági, település felszereltségi paraméter alapján új fejlődési pálya körvonalai lassan kirajzolódnak ki, viszont ezen két megye még számos - a gazdasági fejlődés szempontjából előremutató faktorban - elmarad a fejlődést hordozó magterülettől, illetve a gyorsabb fejlődést képviselő térségtől.

A térség gazdasága, annak fejlődési irányai és adottságai nem egységesek, sőt jelentős különbségeket mutatnak, azt nem lehet éppen a gazdaságfejlesztés vonatkozásában valamiféle regionális szerveződésnek tekinteni. Fejlesztés irányait ennek alapján abban látjuk, hogy a helyi adottságok sokirányú fejlesztésével a megindult szerkezeti változások folytatódjanak, a lokális gazdasági milió váljon egyre kedvezőbbé, miközben történjenek kísérletek a megyénken belüli és a térségen belüli gazdasági együttműködések kialakítására, a termelési kooperációk élénkítésére. A területfejlesztés jelenlegi és jövőbeli eszközszerrendere nem lesz képes a térség és a megyék gazdasági szerkezetének jelentős megújítására, annak alanyai maguk a gazdasági egységek voltak és lesznek a jövőben is. Viszont a térség szintű fejlesztés hozzájárulhat a gazdasági bázis működésének javításához, egyrészt bizonyos (minimális) költségek internalizálásával (pl. telepítési tényezők, agglomerációs előnyök, letelepedési támogatások, képzés és oktatás), másrészt a versenyképesség növeléséhez (pl. térségi kooperációk, közlekedési kapcsolatok javítása, K+F bázisok támogatása). A kérdés az, hogy a korlátozott eszközszerrenderek mi legyen a felhasználási iránya. Megítélésünk szerint a térségben, annak különösen a magterületein és centrumaiban a kis- és középvállalkozások működési feltételeinek támogatására kell a hangsúlyt helyezni, továbbá a munkaerő képzettségének növelését célszerű szorgalmazni, annak tudás szintjének folyamatos emelésével, s emellett a gazdasági egységek intraregionális kooperációjának megteremtéséhez, kiszélesítéséhez sokoldalú intézményrendszert érdemes működtetni, miközben a telephelyi feltételek folyamatos javításáról sem lehet megfeledkezni.

Jegyzetek

- ¹ Az Észak-Dunántúlnak, mint potenciális régiónak ezen négy megyében történő kijelölése a kutatási megbízásban került meghatározásra, így a vizsgálatokat ezen térségre végeztük el. A tanulmányban következetesen kerüljük a régió fogalom használatát, a négy megye által alkotott feltételezett területi egységre a térség fogalmat használjuk.
- ² A térségben realizálódott 1993. végére a vidékre települt külföldi érdekeltségű vállalkozások jegyzett tőkéjének 22,8%-a, míg 1994-ben a jegyzett tőkének a 23,7%-át fogadta a régió, így vidéki viszonylatban a vezető helyét változatlanul megtartotta.
- ³ Vas-Győr-Moson-Sopron-Veszprém- Komárom-Esztergom megye határán.
- ⁴ Városhíányos övezet Győr-Moson-Sopron-Vas-Veszprém megye megyehatár menti térségei.
- ⁵ Vas és Veszprém megye aprófalvas térségei.
- ⁶ A nyugat-keleti összeköttetést lényegében csak a 8-as főút vonal és a 85-ös út biztosítja, amelyeknek a nemzetközi forgalma is számottevő, így a térségen belül csak nagy ráfordításokkal valósíthatók meg a belső kapcsolatok. Ugyanakkor ezeknek a kereszttirányú utaknak az áteresztő képessége már jóval meghaladja azok lehetséges felső terhelési szintjét, azaz már napjainkban is akadályozzák a kialakuló együttműködések. Rövid távon a 8-as, a 81-es, 85-ös és 86-os utak átfogó felújítása a térség fejlődése szempontjából nélkülözhetetlen.
- ⁷ A térség iparával foglalkozó fejezetben részletesen kitérünk a szerkezetalakításban meghatározó szerepet játszó külföldi befektetésekkel.
- ⁸ A vállalkozásokra alapvetően jellemző, hogy a valójában végzett vagy tervezett tevékenységek mellett még számtalan elképzelt tevékenységet is megjelölnek az alapításkor. Ezek nagy részét nem vagy csak kimondottan ritkán végzik, azaz tevékenységük súlypontjába nem tartoznak. A Cégbírószág által bejegyzett szervezetek kigyűjtésekor arra törekedtünk, hogy feltüntessük a választott tevékenységekben az általunk fontosnak nevezett szolgáltatásokat, így lényegében nem a vállalkozások száma, azok sűrűsége jelenik meg az ábrákon, hanem a tevékenységi sűrűség, azaz az 1000 lakosra jutó kiemelt szolgáltatások kínálata, ami lényegében csak egy potenciális kínálat, valójában csak mérsékelten működik, azoknak az igénybevétele kimondottan korlátozott.
- ⁹ Az adatok egységesen 1994-re vonatkoznak, illetve az 1994. évi adatokra vetítve végeztük el az összehasonlításokat. Az egyes változóknál az országos szintű értékeket (amelyben természetesen Budapest is szerepelt) vettük átlagnak, majd az attól való eltérést számítottuk és ennek alapján állítottunk fel öt kategóriát. Az így képzett ötfokozatú skála jelentette a megyék értékelését egy-egy tényezőnél, majd ezek átlaga adta a blokkra vonatkozó együttes értéket.
- ¹⁰ A Központi Műszaki Fejlesztési Alap a legjelentősebb kormányzati támogatási forrása a K+F tevékenységnek Magyarországon.
- ¹¹ Tudományos minősítéssel rendelkező személyeknek azokat tekintettük, akik Ph. D. (korábban a tudomány kandidátusa) és a D. Sc. (korábban tudomány doktora), valamint akadémiai tagsággal rendelkeztek és az adott megyében éltek.
- ¹² Az egyes elemekre vonatkozó adatoknál a legfrissebb értékeket használtuk fel, így azok 1994-re vonatkoznak.

Irodalom

- Az Északnyugat-Dunántúl területfejlesztési stratégiája. I. kötet A régió Európában és a magyar térszerkezetben. II. kötet A fejlesztés endogén forrásai. Témavezető: Rechnitzer J. MTA RKK NYUTI, Győr. 1995. Kézirat.
- Nemes Nagy J. (1995) Az Északnyugat-Dunántúl a piaci átmenetben. MTA RKK NYUTI, Győr. Kézirat.
- Hrubi L. (1995) Északnyugat-Dunántúl gazdaságának általános értékelése. MTA RKK NYUTI, Győr. Kézirat.

ECONOMIC ENDOWMENTS AND COMPETITIVE ADVANTAGES OF THE NORTHWEST TRANSDANUBIAN REGION

JÁNOS RECHNITZER

The essay analyses the economic conditions of a region comprising four counties, Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém and Zala, trying to explore the common features of them and the possible regional particularities in the economic structure.

The region as a whole is in a favourable position in the Hungarian modernisation, although it is not homogeneous but divided. The author demonstrates, with the appearance of the businesses, the significant regional differences behind the above national average development dynamics of the region. In Győr-Moson-Sopron county mainly capital intensive businesses settled down, while in the other counties those organisations which need less investments, rather business will and initiatives. The structure of the region is not homogeneous with respect to the economic capacity, either. The region along the Hungarian border with Austria is the main attraction for foreign inward investment, escorted by a zone from the State border to Győr and the more and more spectacular development zone between Győr and Sopron. The third growth axis is along Lake Balaton where tourism is the dominant sector. The fourth new development zone is the axis between the towns of Veszprém and Ajka, which is more and more organically connected to the other centre of the Hungarian modernisation, Székesfehérvár (which is already out of the region).

In the renewal of the economic structure, the role of the foreign capital is decisive, as 46.9% of the organisations and 40.9% of the capital assets in the Hungarian countryside are in this region, which means that 23.8% of foreign inward investments in Hungary was realised in Northwest Transdanubia (1994). The biggest investor was Germany, followed by Austria with smaller scale but several investments. Foreign interest can be found all through the economy, its role has become dominant in all sectors by now. The foreign economic connection of the region is also determined by foreign investments: The growing volume of exports to and imports from Germany characterise the direction of the economic links, at the same time the number of cooperations with Austria has been declining. A new orientation of the economy of the region is towards Italy, especially in import relations.

In the employment structure of the region the proportion of industry is still dominant, but in some counties we can see a moderate increase in the share of the service sector. The proportion of the employees in modern business services is not high (3-3.2%), indicating that although these activities are present in the economies of the counties, they are not significant. Among the economic organisations of the region the proportion of those whose activity is in economic and business services is high (17.9%), it does not mean, however, that their performance is significant. The

unemployment rate is below the national average in the region, in fact, it is still decreasing (in Zala and Veszprém) or stagnating at a low level (Győr-Moson-Sopron and Vas). This indicates that only the first two counties have considerable employment reserves.

The essay examines the region and its counties in a national comparison. The competitiveness of the region is evaluated by the economic performance, the development possibilities and the location factors. By the indices worked out for the analysis, this region is in a relatively favourable position by Hungarian standards, in fact, we can say that its competitiveness is excellent. The performance of the economy, characterised by the volume of GDP, the dynamics of investments, unemployment and the volume of industrial export, is the best in Hungary in Győr-Moson-Sopron and Vas counties, and is also good in the other two counties. The development possibilities were evaluated by several groups of factors, i.e. the tertiary economy, business and capital activity and innovation potential. The economic performance and business and capital activity of Northwest Transdanubia lags behind its innovation potential, i.e. the resources for internal renewal are limited, the external economic-development dependence of the region is high, so to say dominant. The location factors were analysed by 34 factors in 8 groups. We can draw the conclusion that the whole of the region is in a favourable situation by Hungarian standards, at the same time it is divided and does not show a homogeneous picture.

Finally the essay states that the pace of economic modernisation is faster in this region than in other parts of Hungary, but the signs of regional organisation are not yet visible. The direction of the future developments is in local economic development, but the strengthening of the regional connections of the economic base in different directions is also necessary.